

UCHWAŁA Nr XLIV/244/2018
Rady Gminy w Łukcie
z dnia 28 lutego 2018 roku.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Łukta
na lata 2018-2026

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2017 roku, poz. 1875 z późn. zm.) i art. 16 b, art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2017 roku, poz. 1769 z późn. zm.) - **Rada Gminy Łukta, uchwała co następuje:**

§ 1

Przyjmuje się Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Łukta na lata 2018-2026, która stanowi załącznik do uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza Wójtowi Gminy Łukta.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Gminy

Marta Drozdowska

UZASADNIENIE

Obowiązek opracowania gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych wynika z art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2017 roku, poz. 1769 z późn. zm.).

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Łukta na lata 2018-2026 jest wieloletnim dokumentem programowym, który ma istotne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa społecznego mieszkańców Gminy Łukta, w szczególności zaś grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Zgodnie z art. 16 b, ust. 2 ustawy o pomocy społecznej strategia rozwiązywania problemów społecznych zawiera w szczególności:

1. diagnozę sytuacji społecznej;
2. prognozę zmian w zakresie objętym strategią;
3. określenie:
 - a) celów strategicznych projektowanych zmian.
 - b) kierunków niezbędnych działań.
 - c) sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych.
 - d) wskaźników realizacji działań.

Strategia pozwoli na racjonalizację lokalnej polityki społecznej. Dokument określa misję oraz wyznacza cele strategiczne i działania, których wdrożenie powinno w znaczny sposób przyczynić się do rozwiązania wielu problemów społecznych i zminimalizować ich skutki. Strategia wskazuje na kluczowe trudności społeczne, z jakimi borykają się mieszkańcy Gminy Łukta oraz ich potrzeby. Jest dokumentem, który wyznacza kierunki działań na rzecz niwelowania zjawisk społecznie niepożądanych. Strategia stanowi zatem podstawę do realizacji stosunkowo trwałych wzorów interwencji społecznych, które mają przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców, w szczególności tych, którzy są zagrożeni marginalizacją i wykluczeniem społecznym, i doprowadzić do integracji społecznej.

Strategia stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych programów i projektów pomocy społecznej. Skuteczność wyznaczonych w niej działań pomocowych będzie zależała zarówno od posiadanych i pozyskanych przez gminę środków finansowych, jak i szerokiej, aktywnej i skoordynowanej współpracy przedstawicieli administracji samorządowej i partnerów społecznych, w tym organizacji pozarządowych.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych zorientowana jest na rozszerzenie i pogłębienie form pracy socjalnej, współpracę z różnymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się pomocą społeczną w gminie oraz instytucjami działającymi w szerszym obszarze polityki społecznej jak: edukacja, ochrona zdrowia, bezpieczeństwo publiczne, pomoc osobom niepełnosprawnym, zapobieganie wykluczeniu społecznemu. Tym samym przyjęcie Strategii, jej wdrożenie oraz monitoring i nadzór nad realizacją Strategii, a następnie ewaluacja pozwolą na rozwiązanie czy chociaż częściowe ograniczenie uciążliwości problemów społecznych, które są obecne w życiu mieszkańców Gminy Łukta.

Przyjmując Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Łukta na lata 2018 - 2026 władze Gminy Łukta podejmują obietnice aktywnej działalności sprzyjającej wspieraniu mieszkańców Gminy Łukta w przezwyciężaniu problemów społecznych oraz ciągłej aktywności na rzecz uczynienia obszaru Gminy miejscem przyjaznym i atrakcyjnym dla wszystkich mieszkańców oraz osób chcących związać swoje życie osobiste i zawodowe z Gminą Łukta.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
Marta Drozdowska

Załącznik Nr 1 do Uchwały Rady
Gminy Łukta Nr XLIV/244/2018
z dnia 28.02.2018 r.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE ŁUKTA NA LATA 2018-2026

ŁUKTA 2018

WSTĘP	3
1. UWARUNKOWANIA PRAWNE I PROGRAMOWE STRATEGII	4
2. CHARAKTERYSTYKA GMINY ŁUKTA	10
2.1. POŁOŻENIE	10
2.2. LUDNOŚĆ	10
2.3. ZASOBY I WARUNKI MIESZKANIOWE	12
2.4. LOKALNY RYNEK PRACY	13
2.5. EKONOMIA SPOŁECZNA	14
3. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH	17
3.1. OŚWIATA I WYCHOWANIE	17
3.2. POMOC SPOŁECZNA	17
3.3. KULTURA I SPORT	19
3.4. OPIEKA ZDROWOTNA	20
3.5. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	20
4. PROBLEMY SPOŁECZNE W UJĘCIU POMOCY SPOŁECZNEJ I RYNKU PRACY	21
4.1. SKALA I POWODY UDZIELANIA POMOCY SPOŁECZNEJ	21
4.2. BEZROBOCIE JAKO ISTOTNY PROBLEM SPOŁECZNY	23
4.3. DYSFUNKCJE RODZIN	25
5. POTRZEBY I OCZEKIWANIA SPOŁECZNE W ŚWIETLE BADAŃ I KONSULTACJI	28
5.1. CHARAKTERYSTYKA RESPONDENTÓW BADAŃ ANKIETOWYCH	28
5.2. AKTYWNOŚĆ I INTEGRACJA LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI	29
5.3. WYNIKI BADANIA W ZAKRESIE PROBLEMÓW I DYSFUNKCJI SPOŁECZNYCH	30
5.4. GŁÓWNE WNIOSKI ZE SPOTKAŃ KONSULTACYJNYCH	33
6. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA REALIZACYJNE STRATEGII	36
6.1. WARTOŚCI I ZASADY HORYZONTALNE	36
6.2. WIZJA I MISJA STRATEGII	36
7. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ	39
OBSZAR 1. ROZWÓJ KAPITAŁU LUDZKIEGO	40
OBSZAR 2. POPRAWA FUNKCJONOWANIA RODZIN	43
OBSZAR 3. ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO	46
8. ZARZĄDZANIE REALIZACJĄ STRATEGII	50
8.1. RAMY FORMALNO-PRAWNE	50
8.2. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA MONITORINGU	51
8.3. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII	51

WSTĘP

Gmina, jako podstawowa jednostka administracyjna kraju, stanowi wspólnotę samorządową utworzoną z mocy prawa przez wszystkich mieszkańców zamieszkujących określone terytorium. Posiada szereg kompetencji służących zaspokajaniu potrzeb zbiorowych ludności. W sferze obowiązków gminy znajduje się bardzo wiele zadań, w tym (być może mniej namacalne i spektakularne niż inwestycje w infrastrukturę komunalną, ale co najmniej tak samo ważne dla funkcjonowania wspólnoty samorządowej) z zakresu: pomocy społecznej, wspierania rodziny, polityki prorodzinnej, mieszkalnictwa, ochrony zdrowia, edukacji publicznej, kultury oraz sportu i rekreacji.

Wymienione wyżej kwestie wpisują się w lokalną politykę społeczną, która jako jedna z kluczowych sfer zaangażowania samorządu gminnego stanowi działalność zmierzającą do poprawy warunków i jakości życia wszystkich mieszkańców wspólnoty, zaś w szczególności osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym z uwagi na doświadczane problemy czy dysfunkcje. Jej wyrazem jest strategia rozwiązywania problemów społecznych – dokument, którego opracowanie stanowi obowiązek każdej gminy. W jaki sposób zadanie to zostanie zrealizowane, zależy od lokalnych władz oraz ośrodka pomocy społecznej.

Prezentowana *Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Łukta na lata 2018-2026* została opracowana w sposób partycypacyjny, uwzględniający potrzeby i oczekiwania różnych instytucji oraz grup społecznych. Źródłem diagnozy sytuacji zastanej oraz programu działań zawartych w Strategii stały się materiały wypracowane w ramach projektu pn. „Kurs na partycypację obywatelską”, zrealizowanego w okresie od kwietnia do listopada 2016 roku przez Olsztyńską Fundację Inicjatyw Prospołecznych (lidera) oraz Gminę Łukta/Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łukcie (partnera projektu), przy wsparciu finansowym ze środków Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Głównym celem projektu było zwiększenie zaangażowania mieszkańców gminy w obszarze planowania lokalnej polityki społecznej, co udało się zrealizować m.in. poprzez badania ankietowe, warsztaty edukacyjne (w okresie 20-26 września 2016 r. odbyły się spotkania w ośmiu miejscowościach: Mostkowo, Głędy, Zajęczkowo, Komorowo, Łukta, Ramoty, Pelnik oraz Molza), a także warsztaty planowania strategicznego, które miały miejsce w Gminnym Ośrodku Kultury w Łukcie w dniu 19 października 2016 roku. W badaniach społecznych wzięło udział 230 mieszkańców gminy, natomiast w innych formach działań uczestniczyło 106 osób, w tym m.in. wójt, radni, sołtysi, pracownicy jednostek organizacyjnych gminy, a także przedstawiciele sektora ekonomii społecznej. Dzięki temu udało się z różnych źródeł zebrać mnóstwo cennych opinii i uwag na temat lokalnych problemów, potrzeb i wyzwań, a także wypracować szereg postulatów i propozycji działań zaradczych.

Strategia składa się z dwóch zasadniczych części: diagnozy sytuacji społecznej gminy oraz założeń programowych (wdrożeńiowych). Część diagnostyczna obejmuje podstawowe zagadnienia charakteryzujące Gminę Łukta, w tym dotyczące procesów demograficznych, rynku pracy, problemów społecznych, a także dostępności podstawowych usług i aktywności mieszkańców. Część wdrożeniowa zawiera natomiast wizję projektowanych zmian oraz katalog niezbędnych kierunków działań, następnie zaś wskazówki, jak skutecznie zarządzać realizacją strategii.

1. UWARUNKOWANIA PRAWNE I PROGRAMOWE STRATEGII

Opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi, w świetle art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym. W jego ramach należy uwzględnić programy pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz inne, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. W art. 16b pkt 2 ustawa wskazuje ponadto elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej,
- 2) prognoza zmian w okresie objętym strategią,
- 3) określenie celów strategicznych, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić w szczególności:

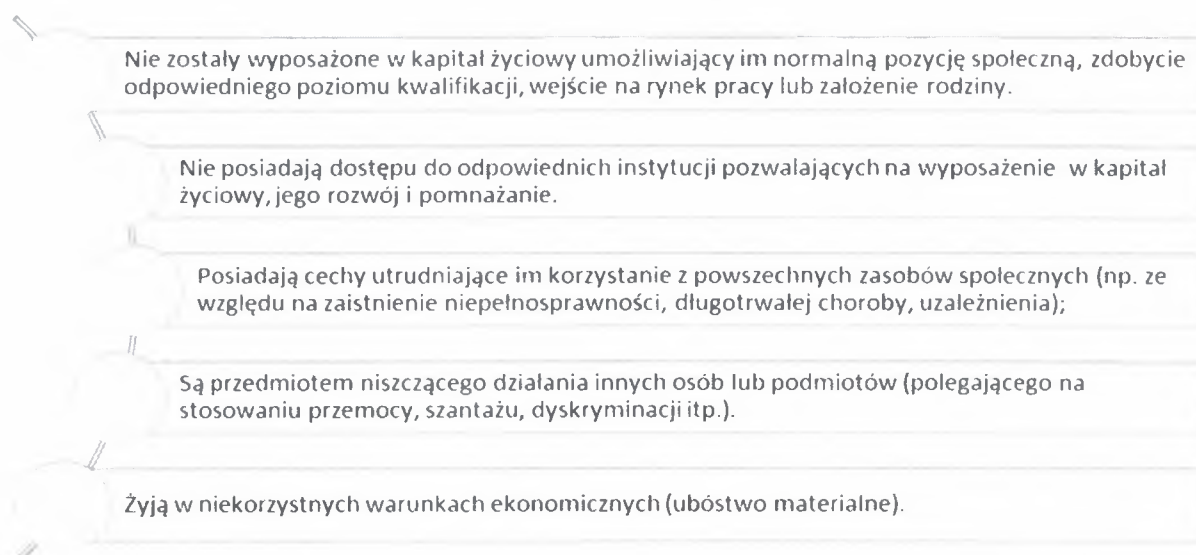
- ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1875);
- ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 697);
- ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tj. Dz.U. z 2015 r. poz. 1390);
- ustawę z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz.U. 2016 poz. 487);
- ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 783);
- ustawę z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 882);
- ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1817);
- ustawę z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1828);
- ustawę z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651 ze zm.);
- ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1065);
- ustawę z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 2046);
- ustawę z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1952);
- ustawę z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 170);
- ustawę z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 489);
- ustawę z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1851).

Istotne z punktu widzenia przeciwdziałania i walki z wykluczeniem społecznym są ponadto uwarunkowania programowe, wynikające z rozwiązań i dokumentów strategicznych różnych

szczebli: europejskiego, krajowego, regionalnego oraz lokalnego. Wdrażanie *Strategii rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Łukta na lata 2018-2026* odwołuje się do zasad i trendów w europejskiej polityce społecznej, stanowiących odpowiedź na zmiany cywilizacyjne i kulturowe zachodzące we współczesnym świecie. Promuje się w nich odejście od państwa opiekuńczego, gwarantującego obywatelom bezpieczeństwo socjalne i dostęp do pracy, w kierunku państwa pomocniczego i zdecentralizowanego, które stymuluje rozwój przedsiębiorczości społecznej i aktywności obywatelskiej. Nowoczesna, aktywna polityka społeczna (APS) dokonuje redefinicji kwestii socjalnych, uwzględniając pojawienie się nowych ryzyk socjalnych związanych z rozpadem tradycyjnych więzi społecznych, wydłużaniem się życia ludzi, zmianami w organizacji pracy oraz rewolucją teleinformatyczną; wspiera rozwój zawodowy pracowników słabszych i mniej zarabiających, a także promuje rozwiązania służące godzeniu życia rodzinnego z aktywnością zawodową (koncepcja *flexicurity*)¹.

Jednym z najważniejszych obecnie pojęć a zarazem wyzwań dla krajowej, regionalnej i lokalnej polityki społecznej jest *wykluczenie społeczne*, dotykające osoby, rodziny i szersze grupy społeczne, scharakteryzowane poniżej na rysunku².

Rysunek 1. Charakterystyczne cechy osób i grup wykluczonych społecznie

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE NARODOWEJ STRATEGII INTEGRACJI SPOŁECZNEJ.

Wykluczenie społeczne jest zjawiskiem wielowymiarowym i kumulatywnym, ponieważ jego przejawy (deprywacja ważnych potrzeb oraz deficyty uczestnictwa w różnych sferach życia społecznego) występują zwykle w tych samych gospodarstwach domowych. W świetle *Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji* walka z nim powinna opierać się na wzroście gospodarczym i zatrudnieniu, a także nowoczesnej ochronie socjalnej, połączonej z ukierunkowaną edukacją,

¹ A. Karwacki, M. Rymsza, *Meandry upowszechniania koncepcji aktywnej polityki społecznej w Polsce*, w: *Polityka aktywizacji w Polsce. Usługi reintegracji w sektorze gospodarki społecznej*, red. M. Grewiński, M. Rymsza, Warszawa 2011, s. 30-34.

² Źródłem są wyznaczniki definicyjne „wykluczenia społecznego” zawarte w przyjętej w 2004 roku przez Radę Ministrów *Narodowej Strategii Integracji Społecznej dla Polski* (s. 22-23). Definicja ta, pomimo upływu czasu, wydaje się nadal trafna i aktualna.

pomocą społeczną, zdrowiem, mieszkalnictwem, godzeniem życia prywatnego z zawodowym oraz polityką rodzinną.

Lokalna polityka społeczna powinna być zorientowana na usługi aktywizujące prowadzące do usamodzielnienia beneficjentów, kosztem świadczeń osłonowych (idea łączenia prawa do wsparcia socjalnego z obowiązkiem pracy). Usługi aktywizujące powinny być zindywidualizowane, czyli dopasowane do możliwości i ograniczeń poszczególnych grup marginalizowanych i konkretnych jednostek. Zakłada się ponadto upowszechnianie tzw. trzeciej (środowiskowej) metody pracy socjalnej, czyli aktywizowanie nie tylko jednostek, ale całych społeczności lokalnych i środowisk, a także wzrost znaczenia podmiotów ekonomii społecznej w świadczeniu ww. usług, jednak nie samodzielnie, a we współpracy z administracją publiczną i przy wykorzystaniu środków publicznych.

Szczególne znaczenie w zakresie przeciwdziałania i walki z wykluczeniem społecznym, z uwagi na ich implementację w polskich przepisach i dokumentach strategicznych, mają rozwiązania przyjmowane przez organy Unii Europejskiej. Należy tu wskazać przede wszystkim dokument **Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu**, stanowiący długookresowy program rozwoju społeczno-gospodarczego Unii Europejskiej. Zakłada on realizację trzech podstawowych, wzajemnie wzmacniających się priorytetów:

- ✓ wzrost inteligentny – oparty na wiedzy i innowacjach;
- ✓ wzrost zrównoważony – transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywnie korzystającej z zasobów i konkurencyjnej;
- ✓ wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

Na szczeblu krajowym istotne znaczenie ma **Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności**. Główny cel tego dokumentu stanowi poprawa jakości życia Polaków. Ma on zostać osiągnięty m.in. w drodze zwiększenia spójności społecznej oraz zmniejszenia nierówności o charakterze terytorialnym. Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych powinna uwzględniać również postulaty **Strategii Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo**, czyli tzw. średniookresowej strategii rozwoju, wyznaczającej trzy obszary strategiczne: *Sprawne i efektywne państwo, Konkurencyjna gospodarka oraz Spójność społeczna i terytorialna*, w których koncentrują się główne działania władz publicznych. W procesie programowania rozwoju społecznego gminy powinny zostać uwzględnione w szczególności założenia trzeciego obszaru, na który składają się trzy cele oraz odpowiadające im priorytetowe kierunki interwencji:

- 1) integracja społeczna – zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym; zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych;
- 2) zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych – podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych; zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych;

- 3) wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych³.

Dokumentem programowym na szczeblu centralnym, który bezpośrednio dotyczy rozwiązywania problemów społecznych, jest **Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji**. Jego główny cel stanowi zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o 1,5 mln oraz wzrost spójności społecznej, poprzez działania w ramach pięciu celów operacyjnych:

- 1) Usługi dla aktywności i profilaktyki – ograniczenie wykluczenia dzieci i młodzieży;
- 2) Gwarancje dla przyszłości młodzieży – stworzenie szansy dla młodzieży w wejściu na rynek pracy i tworzeniu rodzin;
- 3) Aktywna osoba, zintegrowana rodzina, odpowiedzialne lokalne środowisko;
- 4) Zapobieganie niepewności mieszkaniowej;
- 5) Seniorzy – bezpieczni, aktywni i potrzebni.

Z punktu widzenia partycypacji społecznej warto również wdrażać założenia **Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020**, której głównym celem jest wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski. Będzie on realizowany poprzez cztery cele szczegółowe:

- kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności i komunikacji;
- poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne;
- usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy;
- rozwój oraz efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego oraz kreatywnego.

Na poziomie regionalnym cele i zadania samorządów, instytucji pomocy społecznej i służb zatrudnienia oraz podmiotów niepublicznych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu określa **Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego do 2020 roku**. Zawarta w niej wizja rozwoju społecznego wskazuje na społeczeństwo lepiej zintegrowane; aktywne społecznie bez względu na wiek, bardziej aktywne zawodowo i godziwie zarabiające na życie; lepiej wykształcone; w większym stopniu otwarte na zmiany; bardziej bezpieczne w wymiarze socjalnym i publicznym oraz zdrowsze dzięki profilaktyce i dostępnej opiece zdrowotnej.

W odpowiedzi na główne problemy regionu takie jak dysfunkcje w rodzinach, wzrost zagrożenia marginalizacją zawodową i społeczną, a także małą aktywność lokalnych społeczności, strategia zakłada osiągnięcie następującego celu głównego „Osoby i rodziny z województwa warmińsko-mazurskiego, ich środowiska lokalne i otoczenie instytucjonalne współdziałają ze sobą i są zaangażowane we wzmacnianie integracji oraz aktywizacji społecznej i zawodowej”. Jego realizacji będą służyć cztery cele strategiczne:

- 1) Rodzina w większym stopniu wykorzystuje swój potencjał oraz żyje w warunkach sprzyjających wypełnianiu funkcji i ról społecznych (Priorytet 1. Prawidłowo funkcjonująca rodzina).
- 2) Osoby z grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym biorą coraz bardziej aktywny udział w rozwiązywaniu swoich problemów i uczestniczą w życiu społeczności lokalnej (Priorytet 2. Wzmacnianie integracji społecznej).

³ Trwają obecnie prace nad rządowym dokumentem pn. „Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju”, który będzie stanowił aktualizację „Strategii Rozwoju Kraju 2020”.

- 3) Osoby bezrobotne są bardziej gotowe do zmian, aktywne w rozwiązywaniu swoich problemów, bardziej samodzielne życiowo i ekonomicznie oraz częściej wchodzi na rynek pracy dzięki instrumentom aktywnej integracji, w tym ekonomii społecznej (Priorytet 3. Wspieranie aktywności i mobilności zawodowej oraz edukacyjnej osób bezrobotnych).
- 4) Społeczności lokalne aktywniej uczestniczą w zaspokajaniu swoich potrzeb i kreowaniu życia społecznego (Priorytet 4. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego).

Istotne są również wnioski, wskazówki i postulaty zawarte w szczegółowych programach wojewódzkich, takich jak np.:

- *Wojewódzki program wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2016-2020;*
- *Wojewódzki Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Warmia i Mazury 2015-2020;*
- *Polityka senioralna województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2014-2020;*
- *Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2015-2020.*

Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych powinna uwzględniać założenia głównych dokumentów strategicznych powiatu i gminy w zakresie polityki społecznej. **Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Powiecie Ostródzkim na lata 2014-2020** koncentruje się na sześciu priorytetach: 1) Rynek pracy, 2) Osoby z niepełnosprawnością; 3) Osoby starsze; 4) Rodzina; 5) Dzieci i młodzież oraz 6) Współpraca.

W ramach każdego z nich zostały określone następujące cele operacyjne oraz kierunki działań:

- 1) Wzrost zatrudnienia w powiecie ostródzkim – zostanie zrealizowany m.in. poprzez zastosowanie instrumentów i usług rynku pracy (np. poradnictwo zawodowe i pośrednictwo pracy, szkolenia, staże); rozwój kompetencji społecznych osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo; promowanie elastycznych form zatrudnienia oraz równości szans kobiet i mężczyzn, a także animowanie i wspieranie sektora ekonomii społecznej.
- 2) Podniesienie aktywności i samodzielności w różnych aspektach życia osób z niepełnosprawnością – będzie możliwe dzięki: rozwojowi usług wsparcia (takich jak asystent osoby z niepełnosprawnością, trener pracy, tłumacz języka migowego); aktywizacji poprzez szkolenia, kursy i warsztaty; rozwój sieci placówek (np. WTZ, ZAZ, ŚDS, DPS).
- 3) Podniesienie aktywności i zachowanie samodzielności osób starszych w różnych aspektach życia – cel ten zostanie osiągnięty poprzez działania takie jak: promowanie aktywności edukacyjne, kulturalnej i sportowej; przeciwdziałanie przemocy wobec seniorów; propagowanie wolontariatu; rozwój sieci placówek wsparcia (np. dzienny dom pobytu, hospicjum).
- 4) Poprawa funkcjonowania i rozwój rodziny – dzięki wdrożeniu m.in. następujących działań: szkoła dla rodziców, specjalistyczne poradnictwo rodzinne, utworzenie Centrum Interwencji Kryzysowej, wspieranie aktywnych form spędzania czasu przez rodziny, inicjowanie programów w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom oraz przemocy w rodzinie
- 5) Rozwój dzieci i młodzieży w przyjaznym środowisku – przede wszystkim poprzez organizację czasu wolnego i rozbudzanie zainteresowań, kluby wolontariatu,

specjalistyczne poradnictwo i terapię, a także tworzenie mieszkań chronionych dla młodzieży opuszczającej pieczę zastępczą;

- 6) Rozwijanie współpracy – będzie możliwy dzięki wzrostowi aktywności na obszarach najmniej aktywnych, a także budowanie platformy wymiany informacji oraz tworzenie partnerstw lokalnych i ponadpowiatowych.

W 2016 roku została przyjęta Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Łukta na lata 2016-2026. Realizacji jej wizji „Gmina Łukta – dobre miejsce do życia i rozwoju społeczności lokalnej z poszanowaniem zasobów naturalnych”, służą cztery cele strategiczne i przyporządkowane im cele operacyjne.

Rysunek 2. Kierunki rozwoju Gminy Łukta

<i>Gmina Łukta – dobre miejsce do życia i rozwoju społeczności lokalnej z poszanowaniem zasobów naturalnych</i>			
Aspekt społeczno-kulturowy	Aspekt środowiskowy	Aspekt infrastrukturalny i przestrzenny	Aspekt gospodarczy
Cele strategiczne			
Poprawa warunków życia poprzez działania w rozwój infrastruktury społecznej i jakości kapitału ludzkiego	Rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej w oparciu o dostępne walory przyrodnicze	Budowa nowoczesnej i bezpiecznej infrastruktury technicznej	Kreowanie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości w Gminie
Cele operacyjne			
1.1 Zwiększenie dostępności do usług zdrowotnych 1.2 Wspieranie rodziny w środowisku lokalnym 1.3 Wykształcone i nowoczesne społeczeństwo 1.4 Wzrost aktywności społeczności lokalnej 1.5 Rozwój usług i infrastruktury społecznej	2.1 Rozwój infrastruktury wykorzystującej potencjał środowiska 2.2 Rozwój turystyki aktywnej 2.3 Wzrost świadomości proekologicznej mieszkańców Gminy	3.1 Budowa i modernizacja infrastruktury transportowej 3.2 Budowa i modernizacja sieci uzbrojenia technicznego 3.3 Wykorzystanie ekologicznych źródeł energii 3.4 Zachowanie zrównoważonej polityki przestrzennej 3.5 Wzrost bezpieczeństwa mieszkańców Gminy	4.1 Promocja lokalnych zasobów społeczno-gospodarczych Gminy 4.2 Wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturalnego, kulturowego i historycznego Gminy 4.3 Rozwój proinnowacyjnej przedsiębiorczości

ŹRÓDŁO: STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO GMINY ŁUKTA NA LATA 2016-2026.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych wpisuje się bezpośrednio w realizację pierwszego celu strategicznego, tj. „Poprawa warunków życia poprzez działania w rozwój infrastruktury społecznej i jakości kapitału ludzkiego”, jednak pośrednio służy także realizacji pozostałych celów.

2. CHARAKTERYSTYKA GMINY ŁUKTA

2.1. POŁOŻENIE

Gmina Łukta położona jest w zachodniej części województwa warmińsko-mazurskiego, w powiecie ostródzkim. Graniczy z sześcioma gminami: Ostróda (gm. wiejska), Miłomłyn, Morąg, Świątki, Jonkowo oraz Gietrzwałd. Przez jej terytorium przebiegają trzy drogi wojewódzkie: nr 527 *Dzierzgoń-Rychliki-Pasłęk-Morąg-Łukta-Olsztyn*; nr 530 *Ostróda-Łukta-Dobre Miasto* oraz nr 531 *Łukta-Podlejki*. Siedzibą władz samorządowych jest Łukta, która znajduje się w odległości ok. 15 km od Ostródy – stolicy powiatu oraz ok. 30 km od Olsztyna – stolicy regionu. Dość blisko położone są również takie miasta jak: Morąg (ok. 18 km) i Miłomłyn (ok. 27 km).

Rysunek 3. Gmina Łukta na tle powiatu ostródzkiego i województwa warmińsko-mazurskiego

Powiat ostródzki

Województwo warmińsko-mazurskie

ŹRÓDŁO: STATYSTYCZNE VADEMECUM SAMORZĄDOWCA 2015, GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY.

Gmina zajmuje powierzchnię 18 646 ha, czyli ponad 186 km². Charakteryzuje się dość niską gęstością zaludnienia sięgającą 24 osób/km², czyli znacznie poniżej średniej wojewódzkiej, który wynosi obecnie 59 osób na km². Jest to charakterystyczne dla obszarów wiejskich, niewchodzących w skład aglomeracji oraz oddalonych od centrów rozwoju, gdzie istotne znaczenie ma rolnictwo, odległości między miejscowościami są duże, a zabudowa jest rozproszona.

W strukturze administracyjnej Gminy znajduje się 36 miejscowości skupionych w 18 sołectwach. Do najliczniej zamieszkałych⁴ należy zaliczyć Łuktę (1 175 mieszkańców); Florczaki (332); Głędy (316); Pelnik (287); Ramoty (286) oraz Mostkowo (275 mieszkańców). Pozostałe wsie zamieszkuje mniej niż 200 osób, przy czym w 22 z nich liczba mieszkańców nie przekracza stu.

2.2. LUDNOŚĆ

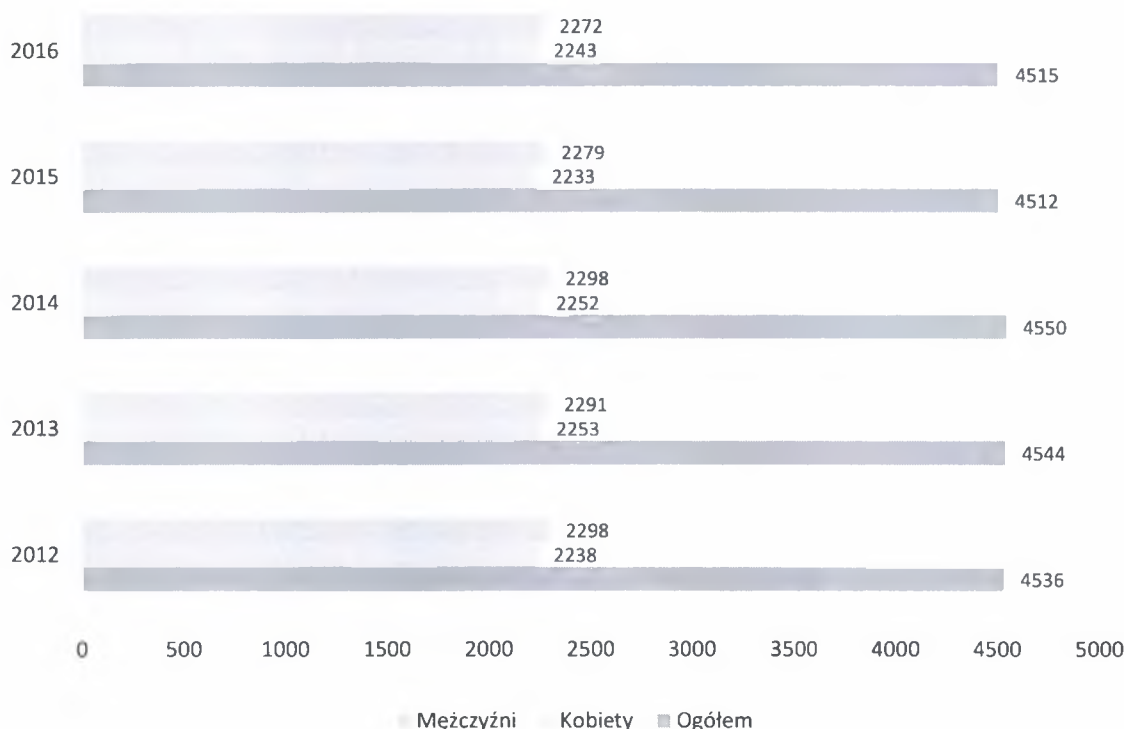
Liczba mieszkańców Gminy Łukta w ostatnich latach utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Według GUS, w 2016 roku na jej obszarze faktycznie zamieszkiwało 4 515 osób, czyli o 21 osób mniej niż w 2012 roku. Na tak niewielkie zmiany w liczbie ludności Gminy wpływ ma m.in. kształtowanie się przyrostu naturalnego i salda migracji.

W okresie 2012-2014 przyrost naturalny przyjmował dodatnie wartości, co oznacza, że rodziło się o kilka lub kilkanaście osób więcej niż umierało, natomiast w 2015 i 2016 roku miał wartość ujemną, sięgającą odpowiednio -17 i -9 osób. W przypadku salda migracji

⁴ Liczba mieszkańców (pobyt stały i czasowy) według ewidencji ludności prowadzonej przez Urząd Gminy w Łukcie – stan na 31 grudnia 2016 roku.

natomiast nie można wskazać jednoznacznej tendencji – saldo migracji wewnętrznych kształtowało się na poziomie od 5 osób w 2012 roku do -25 w 2015 roku, natomiast saldo migracji zagranicznych przyjmowało raczej niewielkie wartości dodatnie – najwyższą (6 osób) w 2012 roku.

Wykres 1. Zmiany liczby ludności w Gminie Łukta w latach 2012-2016

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Analiza struktury ludności zamieszkującej Gminę wskazuje na niewielką przewagę mężczyzn, którzy w 2016 roku w liczbie 2 272 stanowili 50,3% ogółu mieszkańców. Wskaźnik feminizacji wskazuje natomiast, że na 100 mężczyzn przypada tu 99 kobiet – wartość ta wzrosła w porównaniu do 2012 roku o 2 osoby.

Tabela 1. Wybrane wskaźniki dotyczące ludności Gminy Łukta w latach 2012-2016

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015	2016
Zgony	35	43	37	55	53
Urodzenia żywe	48	48	54	38	44
Przyrost naturalny	13	5	17	-17	-9
Saldo migracji gminnych wewnętrznych	5	4	-10	-25	-3
Saldo migracji zagranicznych	6	2	4	bd.	0
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	53,9	53,3	53,6	53,2	54,4
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	59,2	62,6	65,5	68,6	72,7
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	20,1	20,5	21,2	21,6	22,9
Kobiety na 100 mężczyzn	97	98	98	98	99

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Spółeczeństwo Gminy Łukta wykazuje cechy *starzenia się*. W latach 2012-2016 można zaobserwować systematyczny:

- spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia – z 20,2% w 2012 roku do 20,4% w 2016 roku;
- spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 65,0% do 64,8%;
- wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 13,0% do 14,8%.

Powyższe dane pozwalają prognozować intensyfikację zjawiska *starzenia się* społeczeństwa Gminy Łukta. Warto bowiem zauważyć, że dynamika wzrostu odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia w strukturze mieszkańców Gminy zwiększa się. W 2013 roku w porównaniu do 2012 wynosiła 0,4, natomiast w 2016 roku w odniesieniu do 2015 – 0,7. Zmniejsza się natomiast dynamika spadku odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, która we wskazanych okresach kształtowała się na poziomie -0,6 i -0,2. Na intensyfikację procesu *starzenia się* mogą wskazywać także wartości wskaźników obciążenia demograficznego.

W latach 2012-2016 można zaobserwować systematyczny wzrost wskaźników liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym (z 59,2 do 72,7) oraz liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (z 20,1 do 22,9). W 2016 roku na 100 osób w produkcyjnym okresie życia przypadały 54,4 osoby w wieku nieprodukcyjnym.

2.3. ZASOBY I WARUNKI MIESZKANIOWE

W latach 2012-2016 liczba mieszkań w Gminie Łukta systematycznie rosła. W 2016 roku ukształtowała się na poziomie 1 496, co oznacza wzrost w porównaniu do 2012 roku o 90, czyli o 6,4%. Corocznie oddawanych było do użytku od 16 do 35 nowych mieszkań. Należy jednak zaznaczyć, iż ogólna poprawa w zakresie zasobów mieszkaniowych w Gminie jest wynikiem indywidualnych inwestycji prowadzonych przez bardziej zamożnych mieszkańców, którzy decydują się na budowę domków jednorodzinnych na użytek własny. W latach 2012-2016 na terenie Gminy nie były oddawane do użytku nowe mieszkania w innych formach, np. budownictwa komunalnego, spółdzielczego czy społecznego czynszowego (tzw. TBS-ów). Dlatego też poważnym wyzwaniem dla władz samorządu lokalnego pozostaje kwestia zapewnienia odpowiednich warunków mieszkaniowych dla najuboższej ludności. W zasobach Gminy Łukta w 2016 roku znajdowało się 17 mieszkań komunalnych.

Tabela 2. Wybrane dane dotyczące mieszkań w Gminie Łukta w latach 2012-2016

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015	2016
Liczba mieszkań	1406	1440	1462	1481	1496
Liczba mieszkań oddanych do użytkowania	24	35	22	19	16
Przeciętna powierzchnia użytkowa (w m ²):					
- 1 mieszkania	80,1	80,9	81,6	82,1	82,5
- na 1 osobę	24,8	25,6	26,2	26,9	27,3
Odsetek mieszkań wyposażonych w:					
- wodociąg	96,3%	96,4%	96,4%	96,5%	96,5%
- łazienkę	86,3%	86,7%	86,9%	87,0%	87,2%
- centralne ogrzewanie	65,1%	65,7%	66,5%	67,0%	67,8%

ŹRÓDŁO: OPRAWOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

W perspektywie lat 2012-2016 poprawie uległy również warunki mieszkaniowe w Gminie. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania zwiększyła się w tym okresie o 2,4 m², natomiast powierzchnia przypadająca na jednego mieszkańca – o 2,5 m². W analizowanym

okresie wzrósł również odsetek mieszkań wyposażonych w instalację wodociągową (o 0,2 pkt proc.), w łazienkę (o 0,9) i centralne ogrzewanie (o 2,7).

O podniesieniu standardów życia może świadczyć również wzrost odsetka mieszkańców korzystających z kanalizacji sanitarnej. W 2016 roku wyniósł on do 80,4%, co oznacza wzrost o 27,2 pkt proc. w porównaniu do 2012 roku. Jest to efekt inwestycji realizowanych przez Gminę w obszarze gospodarki wodno-ściekowej.

2.4. LOKALNY RYNEK PRACY

Kondycja lokalnego rynku pracy wywiera istotny wpływ na sytuację społeczno-ekonomiczną gminy. Wyraża się ona m.in. w potencjale zatrudnieniowym dominujących form działalności gospodarczej, strukturze podmiotów gospodarki narodowej, stopie bezrobocia oraz aktywności zawodowej mieszkańców.

Na obszarze Gminy Łukta w 2016 roku zarejestrowanych było 300 podmiotów gospodarki narodowej. W perspektywie lat 2014-2016 liczba ta wzrosła o 22, czyli o 7,9%. Na każdy 1 000 ludności zamieszkującej Gminę w 2016 roku przypadało 66 podmiotów, natomiast jeżeli weźmie się pod uwagę tylko ludność w wieku produkcyjnym, to na 1 000 osób przypadało 102,6 podmiotów.

Tabela 3. Wybrane dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Gminie Łukta w latach 2014-2016

Wyszczególnienie	2014	2015	2016
Liczba podmiotów gospodarki narodowej, w tym o liczbie pracowników:	278	289	300
- od 0 do 9	262	274	285
- od 10 do 49	13	12	12
- od 50 do 249	3	3	3
Podmioty wpisane do rejestru na 1 000 ludności	61	64	66
Podmioty na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	93,8	98,1	102,6
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1 000 ludności	47	50	52

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Zdecydowanie największą część podmiotów w Gminie funkcjonuje w sekcji G *Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle* – 64 podmioty (21,3%); w dalszej kolejności należy wskazać sekcję F *Budownictwo* – 50 podmiotów (16,7%) oraz sekcję C *Przetwórstwo przemysłowe* – 45 podmiotów (15,0%).

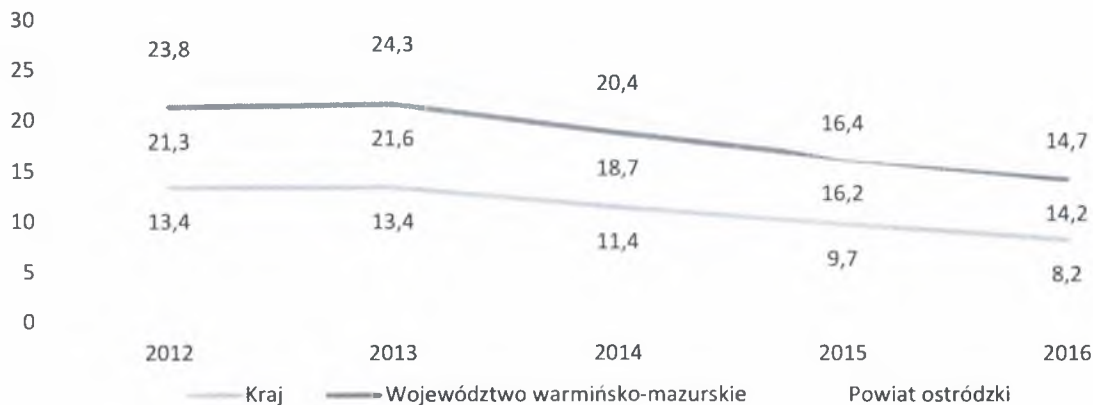
Spośród wszystkich podmiotów gospodarki narodowej, funkcjonujących w 2016 roku na terenie Gminy Łukta, 96,0% (288) należało do sektora prywatnego, a jedynie 4,0% (12) do publicznego. Warto zauważyć, że aż 95,0% (285) to podmioty zatrudniające do 9 osób. Na terenie Gminy działały również firmy zatrudniające od 10 do 49 pracowników, które w liczbie 12 stanowiły 4,0% ogółu podmiotów, a także 3 zakłady pracy zatrudniające od 50 do 249 osób (1,0%). Istotne jest również to, że 78,0% wszystkich podmiotów z terenu Gminy stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (234).

Istotną gałęzią gospodarki Gminy Łukta jest rolnictwo. W 2010 roku, w którym przeprowadzony został Powszechny Spis Rolny, w Gminie Łukta funkcjonowało 386 gospodarstw rolnych, z których 384 miały charakter gospodarstw indywidualnych. Ich wielkość była dość zróżnicowana, jednak warto nadmienić, że 130 gospodarstw

indywidualnych to gospodarstwa o powierzchni od 5 hektarów wzwyż. Działalność rolniczą w 2010 roku prowadziło 307 gospodarstw, czyli 79,5% gospodarstw ogółem.

O sytuacji społeczno-ekonomicznej danego obszaru może również świadczyć wysokość stopy bezrobocia oraz jej relacja w stosunku do wartości krajowych i wojewódzkich. Obrazuje ona procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo. W związku z tym, iż stopa bezrobocia nie jest wyliczana na poziomie gminy, analizie poddano kształtowanie się tego wskaźnika w powiecie ostródzkim.

Wykres 2. Stopa bezrobocia w kraju, województwie i powiecie ostródzkim w latach 2012-2016

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Na koniec grudnia 2016 roku stopa bezrobocia w powiecie ostródzkim wyniosła 14,7%, co oznacza, że była wyższa od jej wartości w województwie (o 0,5 pkt) i w kraju (o 6,5 pkt). Należy tu jednak zaznaczyć, że warmińsko-mazurski rynek pracy należy do najtrudniejszych w Polsce, a stopa bezrobocia w niektórych powiatach przez kilkanaście lat po okresie transformacji ustrojowej w Polsce przyjmowała wartości najwyższe w skali krajowej. Obecnie w całym kraju ma miejsce tendencja spadkowa stopy bezrobocia, ponadto odnotowuje się bardziej dynamiczne spadki w województwach i powiatach, w których była ona najwyższa. W powiecie ostródzkim, w perspektywie lat 2012-2016 stopa bezrobocia zmniejszyła się o 9,1 pkt proc., natomiast w województwie warmińsko-mazurskim o 7,1 punktu.

2.5. EKONOMIA SPOŁECZNA⁵

Zaangażowanie społeczne mieszkańców może przyjmować różnorodne formy – od pomocy sąsiedzkiej i dbałości o czystość najbliższego otoczenia, poprzez działalność w grupach nieformalnych, wolontariat, udział w wyborach i referendach, aż po aktywność w kreowaniu lokalnych polityk publicznych, wyrażającą się np. w inicjowaniu i udziale w konsultacjach społecznych. Specyficzny przejaw aktywności mieszkańców stanowi ekonomia społeczna, której definicja zawarta w *Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej* wskazuje, iż jest to „sfera aktywności obywatelskiej, która poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu”⁶.

⁵ Podmioty ekonomii społecznej, zwłaszcza te, które generują zatrudnienie w różnych formach, stanowią bez wątpienia element lokalnego rynku pracy. Zagadnienie „ekonomii społecznej” zostanie jednak omówione odrębnie, ze względu na jego specyfikę oraz istotne znaczenie w sferze rozwiązywania problemów społecznych.

⁶ *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej* uchwalony przez Radę Ministrów RP w dniu 12.08.2014 (s. 14).

Do sektora ekonomii społecznej zalicza się podmioty w pięciu grupach:

- 1) przedsiębiorstwa społeczne;
- 2) podmioty reintegracyjne (Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej);
- 3) podmioty pożytku publicznego (organizacje pozarządowe nie prowadzące działalności gospodarczej);
- 4) podmioty sfery gospodarczej (organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą, spółdzielnie);
- 5) inicjatywy o charakterze nieformalnym.

Analizując stan sektora ekonomii społecznej w Gminie Łukta należy zwrócić uwagę, iż aktualnie jedynym jego przejawem jest działalność organizacji pozarządowych, które można zaliczyć do 1, 3 i 4 grupy (nie prowadzące oraz prowadzące działalność gospodarczą) – w grudniu 2017 roku powstało przedsiębiorstwo społeczne Zakład Krawiecki „Sakwa” wchodzące w strukturę organizacyjną Towarzystwa Przyjaciół Dzieci Oddział w Morągu, natomiast inne podmioty spośród wyżej wymienionych nie funkcjonują. W świetle danych Krajowego Rejestru Sądowego⁷, na terenie Gminy Łukta swoją siedzibę posiada 18 organizacji pozarządowych działających w różnych sferach życia społecznego, takich jak sport, pomoc społeczna, bezpieczeństwo publiczne oraz rozwój lokalny. Są to następujące organizacje:

- Fundacja Rozwoju Regionu Łukta,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Ględach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Łukcie,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Worlinach,
- Ochotnicza Straż Pożarna we Florczakach,
- Stowarzyszenie Miłośników Szeląga,
- Gminny Ludowy Klub Sportowy „Warmiak” w Łukcie,
- Stowarzyszenie Organizatorów i Menadżerów Pomocy Społecznej i Ochrony Zdrowia. Region Warmińsko-Mazurski,
- Klub Sportowy „Jastrząb” Ględy,
- Stowarzyszenie „Mostkowo – Kraina Wyobraźni”,
- Stowarzyszenie „Duma Taborza”,
- Stowarzyszenie „Razem dla Naszych Dzieci”,
- Stowarzyszenie Upowszechniania Sportu „Magnez”,
- Stowarzyszenie Kraina Drwęcy i Pasłęki,
- Stowarzyszenie QLT,
- Stowarzyszenie „Razem dla Ględ”,
- Stowarzyszenie ISAĞ.

Poziom aktywności poszczególnych organizacji jest dość zróżnicowany. Są wśród nich podmioty o zasięgu ponadlokalnym, takie jak działająca od 1995 r. Fundacja Rozwoju Regionu Łukta, która wspiera rozwój społeczno-gospodarczy np. poprzez fundusze pożyczkowe oraz fundusz stypendialny dla zdolnej i ambitnej młodzieży (fundacja prowadzi działalność gospodarczą), a także Stowarzyszenie Kraina Drwęcy i Pasłęki – Lokalna Grupa Działania, będąca kontynuatorką działań Związku Stowarzyszeń o tej samej nazwie, obejmująca osiem gmin: Łuktę, Morąg, Ostródę, Jonkowo, Światki, Miłakowo, Grunwald i

⁷ <https://ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu?t:lb=t>

Dąbrówno. Należy również wspomnieć o Stowarzyszeniu Organizatorów i Menadżerów Pomocy Społecznej i Ochrony Zdrowia, będącym oddziałem regionalnym organizacji ogólnopolskiej, które prowadzi Dom Pomocy Społecznej w Molzie. W rozgrywkach warmińsko-mazurskich lig piłki nożnej seniorów uczestniczą GLKS „Warmiak” Łukta (IV liga) oraz KS „Jastrząb” Głędy (A klasa). Aktywne są również m.in. Stowarzyszenie „Mostkowo – Kraina Wyobraźni”, Stowarzyszenie „Duma Taborza” oraz Stowarzyszenie „Razem dla Naszych Dzieci”, które realizują projekty służące aktywizacji i integracji różnych grup społecznych (np. dzieci i młodzieży, rodziców, osób starszych).

Współpraca Gminy Łukta z organizacjami pozarządowymi odbywa się na podstawie wieloletniego i rocznych programów współpracy. Głównym celem *Rocznego Programu Współpracy Gminy Łukta z organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, działającymi na terenie Gminy Łukta, na 2016 rok* było „kształtowanie demokratycznego ładu społecznego w środowisku lokalnym poprzez budowanie partnerstwa między administracją samorządową a organizacjami pozarządowymi służącego lepszemu rozpoznawaniu i zaspakajaniu potrzeb społecznych”. Jest on realizowany poprzez m.in. promowanie idei społeczeństwa obywatelskiego, dążenie do wywoływania potrzeby społecznej partycypacji mieszkańców; wspieranie edukacji, inicjatyw promujących turystykę w Gminie oraz wydarzeń i inicjatyw promujących Gminę; pomoc społeczną dla ubogich oraz podejmowanie i inicjowanie różnorodnych form współdziałania Gminy z organizacjami pozarządowymi dla efektywnej realizacji zadań publicznych w obszarze pożytku publicznego.

W 2016 roku jako priorytetowe określono następujące obszary:

- 1) Pomoc dla ubogich – zbiórka i wydawanie odzieży oraz sprzętu gospodarstwa domowego poprzez prowadzenie Punktu Wydawnictwa Odzieży oraz nieodpłatnej Wypożyczalni Sprzętu Rehabilitacyjnego.
- 2) Wspieranie edukacji poprzez pomoc stypendialną.
- 3) Wspieranie działalności promujących Gminę.
- 4) Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu poprzez:
 - a) utrzymanie bazy sportowej (gminnych boisk sportowych),
 - b) przygotowanie i udział drużyn i klubów sportowych w rozgrywkach ligowych piłki nożnej, turniejach i zawodach karate, zapewnienie kadry szkoleniowej oraz kadry pomocniczej,
 - c) poprawę warunków uprawiania sportu poprzez zakup ubioru, wyposażenia i asortymentu sportowego,
 - d) organizację i uczestnictwo w imprezach sportowo-rekreacyjnych,
 - e) organizację szkoleń, zajęć, treningów, kursów, turniejów i innych inicjatyw propagujących różne dyscypliny i konkurencje sportowo-rekreacyjne dla dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych z Gminy.
- 5) Inwentaryzacja i konserwacja szlaków turystycznych.
- 6) Organizacja turystycznych rajdów rowerowych.
- 7) Wspieranie działań lokalnych na terenach wiejskich i aktywizacja społeczności wiejskiej.
- 8) Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i propagowanie aktywnego udziału w życiu społecznym.

3. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH

Usługi społeczne stanowią formę świadczeń o charakterze niematerialnym, służących zaspokajaniu potrzeb osób i rodzin, jednak ich jakość i dostępność wpływa na dobrostan całego społeczeństwa. Mają zasadniczo charakter nierynkowy i są finansowane lub współfinansowane przez organy administracji publicznej. Do tej grupy należy zaliczyć w szczególności usługi edukacyjne, socjalne, kulturalne, zdrowotne oraz z zakresu bezpieczeństwa publicznego.

3.1. OŚWIATA I WYCHOWANIE

Zgodnie z art. 7 pkt 8 ustawy o samorządzie gminnym, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie edukacji. Zadania oświatowe wynikają ponadto z postanowień ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz z ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela.

Realizując zadania ustawowe Gmina Łukta prowadzi Zespół Szkolno-Przedszkolny, w skład którego wchodzi:

- 1) Przedszkole Samorządowe w Łukcie,
- 2) Szkoła Podstawowa w Łukcie,
- 3) Szkoła filialna w Mostkowie (filia SP w Łukcie),
- 4) Gimnazjum nr 1 w Łukcie.

Najbliżej położone szkoły średnie znajdują się w Morągu i Ostródzie. Są to: Liceum Ogólnokształcące Nr I im. Jana Bażyńskiego w Ostródzie, Zespół Szkół Zawodowych im. Sandora Petofi w Ostródzie, Zespół Szkół Rolniczych im. Wincentego Witosa w Ostródzie, Zespół Szkół Zawodowych im. Stanisława Staszica i Centrum Kształcenia Ustawicznego w Ostródzie, Zespół Placówek Szkolno-Wychowawczo-Rewalidacyjnych w Ostródzie, Zespół Szkół Licealnych w Morągu oraz Zespół Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących im. 9 Drezdeńskiej Brygady Artylerii w Morągu (wszystkie prowadzone są przez Samorząd Powiatu Ostródzkiego). Oferują one kształcenie ogólnokształcące, techniczne, zawodowe, policealne, możliwość nauki w gimnazjum i liceum dla osób dorosłych, a także szkołę podstawową i gimnazjum specjalne. Warto również nadmienić, że na terenie powiatu ostródzkiego, w Gminie Małdyty, funkcjonuje Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Dobrocinie, dla którego organem prowadzącym jest Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

3.2. POMOC SPOŁECZNA

Jednostką realizującą zadania gminy wynikające z ustawy o pomocy społecznej jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łukcie. GOPS wykonuje ustawowe zadania w zakresie pracy z osobami i rodzinami znajdującymi się w trudnej sytuacji życiowej, polegające w szczególności na przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń (np. zasiłek celowy, zasiłek okresowy); pracy socjalnej; realizacji usług opiekuńczych; analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej; realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych; rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb; pobudzaniu społecznej aktywności w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb osób i rodzin. Ośrodek koordynuje działania związane z pomocą społeczną na poziomie gminy oraz prowadzi również zadania wynikające z ustawy o świadczeniach rodzinnych, ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów i inne działania na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Pomoc i wsparcie mieszkańców Gminy Łukta w zakresie uzależnień i przemocy w rodzinie zapewnia Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA) oraz Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Do zadań GKRPA należy m.in. podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego; przeprowadzanie rozmów motywacyjno-interwencyjnych z osobami mającymi problem z nadużywaniem alkoholu oraz członkami ich rodzin; współdziałanie z organizacjami pozarządowymi i społecznymi w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi; a także prowadzenie kontroli przestrzegania warunków sprzedaży napojów alkoholowych i opiniowanie wniosków o wydanie zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych na terenie Gminy.

Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie realizuje zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W jego skład wchodzi 8 osób, tj. dwóch przedstawicieli GOPS w Łukcie, przedstawiciel GKRPA, przedstawiciel Komendy Powiatowej Policji w Ostródzie, dwóch przedstawicieli Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Łukcie, pielęgniarka środowiskowa oraz kurator zawodowy Sądu Rodzinnego i Nietletnich w Ostródzie. Zespół integruje i koordynuje działania różnych podmiotów i specjalistów, w szczególności poprzez diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, podejmowanie działań w środowisku nim zagrożonym bądź dotkniętym, rozpowszechnianie informacji o możliwych formach pomocy oraz inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Warto wskazać, że na terenie Gminy Łukta funkcjonuje Dom Pomocy Społecznej w Molzie, będący instytucją przeznaczoną dla 31 osób w podeszłym wieku. Placówka od 2004 roku jest prowadzona przez Stowarzyszenie Organizatorów i Menadżerów Pomocy Społecznej i Ochrony Zdrowia Region Warmińsko-Mazurski w Olsztynie. W Worlinach natomiast znajduje się prowadzony w formie działalności gospodarczej Rodzinny Dom Pomocy dla osób starszych i niepełnosprawnych.

Jako uzupełnienie lokalnego systemu pomocy i wsparcia należy wskazać jednostki powiatowe funkcjonujące w obszarze pomocy społecznej i rynku pracy, w tym przede wszystkim:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostródzie – realizuje zadania powiatu wynikające nie tylko z ustawy o pomocy społecznej, ale także m.in. z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (jako organizator i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej) oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Prowadzi również poradnictwo prawne, psychologiczne i socjalne.
- Powiatowy Urząd Pracy w Ostródzie wraz z filią w Morągu – realizuje zadania powiatu, polegające m.in. na udzielaniu pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu zatrudnienia (pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe i informacja zawodowa), organizowaniu i finansowaniu usług i instrumentów rynku pracy, przyznawaniu i wypłacaniu zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia, a także opracowywaniu analiz i sprawozdań dotyczących rynku pracy.

System pomocy i wsparcia w szerokim ujęciu obejmuje również inne instytucje rynku pracy, jednostki oświatowe oraz wszystkie podmioty, które na co dzień współpracują ze sobą ze względu na zbieżne cele oraz obsługę tych samych klientów. Realizując swoje ustawowe działania GOPS w Łukcie współpracuje również m.in. z Policją, Sądem w Ostródzie,

kuratorami zawodowymi i społecznymi, szkołami, pedagogami szkolnymi, Przedszkolem Samorządowym, ośrodkiem zdrowia, lekarzem psychiatrą, pielęgniarkami środowiskowymi, radnymi, sołtysami, Zarządem Rejonowym PCK w Morągu, Kościołem, Towarzystwem Przyjaciół Dzieci w Morągu w tym: Warsztatami Terapii Zajęciowej w Morągu i Środowiskowym Domem Samopomocy w Morągu, Fundacją Rozwoju Regionu Łukta, Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej w Olsztynie, Domem Dziecka „Promyk” w Morągu, Domem Dziecka im. Sybiraków w Szymonowie, Zakładami Opiekuńczo-Lecznicznym oraz Polskim Komitetem Pomocy Społecznej w Ostródzie.

3.3. KULTURA I SPORT

Gmina Łukta jest organizatorem dwóch instytucji kultury: Gminnego Ośrodka Kultury w Łukcie oraz Gminnej Biblioteki Publicznej w Łukcie.

GOK w Łukcie to gminna jednostka organizacyjna działająca w formie samorządowej instytucji kultury. Ma on na celu prowadzenie działalności rozwijającej i zaspokajającej potrzeby kulturalne mieszkańców Gminy Łukta oraz upowszechnianie i promocję lokalnego dziedzictwa kultury, edukację, wychowanie przez sztukę oraz upowszechnianie kultury i wiedzy. Siedziba GOK znajduje się w niedawno wybudowanym budynku, wyposażonym m.in. w pracownię komputerową, salę bankietowo-konferencyjną, salę nauki tańca, pracownię zajęć muzycznych i dwie garderoby. Znajduje się tu również Gminna Biblioteka Publiczna, punkt informacji turystycznej i centrum współpracy międzynarodowej oraz kino cyfrowe z salą kinowo-teatralną z miejscami dla 145 osób.

GOK zapewnia mieszkańcom Gminy Łukta bogatą ofertę kulturalną, na którą składają się m.in. koncerty, wystawy, występy kabaretów oraz repertuar kina. Mieszkańcy mogą uczestniczyć w szeregu zajęć: komputerowych, gier planszowych, fitness, tańca, rękodzielniczych, nauki śpiewu i gry na instrumentach. Wśród organizowanych imprez cyklicznych warto wskazać m.in. Dni Łukty, Dni Rodziny w Łukcie, Dożynki w Łukcie.

Rolę ośrodków animujących i wspierających lokalną aktywność pełnią świetlice, znajdujące się w miejscowościach: Komorowo, Kozia Góra, Florczaki, Zajączkowo, Pelnik, Ramoty i Głędy. Ich administratorem i organizatorem jest GOK, natomiast bieżącą działalność realizują zatrudnieni opiekunowie. Dzieciom i młodzieży korzystającej ze świetlicy oferuje się uczestnictwo w różnorodnych formach zajęć, m.in.: plastyczno-technicznych, dydaktycznych, muzycznych oraz rekreacyjno-ruchowych.

Gminna Biblioteka Publiczna w Łukcie aktywnie działa w obszarze rozwoju czytelnictwa wśród mieszkańców. Jej księgozbiór w 2016 roku liczył 14 845 woluminów książek oraz 124 egzemplarze zbiorów specjalnych, takich jak gry i programy edukacyjne na płytach CD, audiobooki i filmy. W tym okresie zarejestrowano 512 czytelników. Wypożyczono na zewnątrz 14 484 woluminy książek, 628 czasopism oraz 53 zbiorów specjalnych. Na miejscu czytelnicy skorzystali z 3 255 książek i 854 czasopism. Zanotowano łącznie 11 123 odwiedziny w bibliotece (na zewnątrz i na miejscu).

W celu rozbudzenia zainteresowania książką, biblioteka prowadzi działalność promującą, książkę, wiedzę i czytelnictwo. Aby dotrzeć do mieszkańców z odległych wsi, w 2016 roku uruchomiono tzw. Objazdową Bibliotekę. W jej ramach bibliotekarze wyjeżdżali do świetlic w Mostkowie, Głędach i Zajączkowie, w ustalonych terminach i godzinach, dzięki czemu do biblioteki zapisało się 36 nowych czytelników.

GBP w Łukcie jest miejscem spotkań i działalności klubów takich jak Dyskusyjny Klub Książki, Dyskusyjny Klub Filmowy, Klub Mamy i Malucha oraz Akademia Ucznia. W 2016 roku zrealizowano m.in. Dzień Głośnego Czytania, wykłady, spotkania autorskie, Tematyczne Wieczory Literackie, Noc Bibliotek, warsztaty artystyczne oraz filmowe środy dla dzieci. W 54 wydarzeniach wzięło udział łącznie 946 osób.

3.4. OPIEKA ZDROWOTNA

Zasadniczym elementem opieki zdrowotnej w Polsce są obecnie lekarze pierwszego kontaktu, realizujący podstawową opieką zdrowotną (POZ). Zawiera się w niej leczenie oraz profilaktyka chorób, rehabilitacja, orzekanie o stanie zdrowia, a także zapewnienie pacjentom opieki pielęgniarstwa środowiskowej oraz położnej. Ponadto, w krajowym systemie opieki zdrowotnej przewiduje się szereg innych rodzajów świadczeń, np. ambulatoryjną opiekę specjalistyczną, leczenie szpitalne oraz ratownictwo medyczne.

Na terenie Gminy funkcjonuje Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Gminny Ośrodek Zdrowia w Łukcie. W 2016 roku w ramach POZ udzielonych zostało 14 786 porad. Należy również nadmienić, że działają tu 2 ogólnodostępne apteki.

Usługi w zakresie hospitalizacji osób potrzebujących całodobowych lub całodziennych świadczeń medycznych, ambulatoryjnej specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz pomocy doraźnej dla wszystkich potrzebujących świadczą szpitale. Najbliższe to:

- Szpital Miejski w Morągu Sp. z o.o., stanowiący jednostkę organizacyjną Gminy Morąg. Jest to szpital ogólny świadczący usługi medyczne na siedmiu oddziałach: wewnętrznym, chirurgii ogólnej, neurologicznym, ginekologicznym jednego dnia, rehabilitacyjnym, rehabilitacyjnym dziennym oraz dziecięcym, a także w dwóch działach: pomocy doraźnej oraz fizjoterapii. Przy szpitalu funkcjonują także trzy poradnie: chirurgiczna, neurologiczna oraz ginekologiczno-położnicza.
- Powiatowy Zespół Opieki Zdrowotnej w Ostródzie S.A., świadczący usługi medyczne na dziewięciu oddziałach: anestezjologii i intensywnej terapii, chorób wewnętrznych o profilu kardiologicznym, chirurgii urazowo-ortopedycznej, chirurgii ogólnej, otolaryngologicznym, ginekologiczno-położniczym, neonatologicznym i chorób zakaźnych. Można tu również skorzystać z sześciu poradni: ginekologiczno-położniczej, kardiologicznej, chirurgicznej, nefrologicznej, chorób zakaźnych oraz urazowo-ortopedycznej.

3.5. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Główną instytucją w Gminie Łukta, której zadaniem jest pilnowanie przestrzegania prawa i ściganie przestępców oraz zapewnienie ochrony i pomocy w sytuacjach kryzysowych zarówno wobec ludzi jak i mienia, jest Komenda Powiatowa Policji w Ostródzie. Na terenie Gminy znajduje się punkt obsługi interesantów, w którym mieszkańców przyjmują dwaj dzielnicowi.

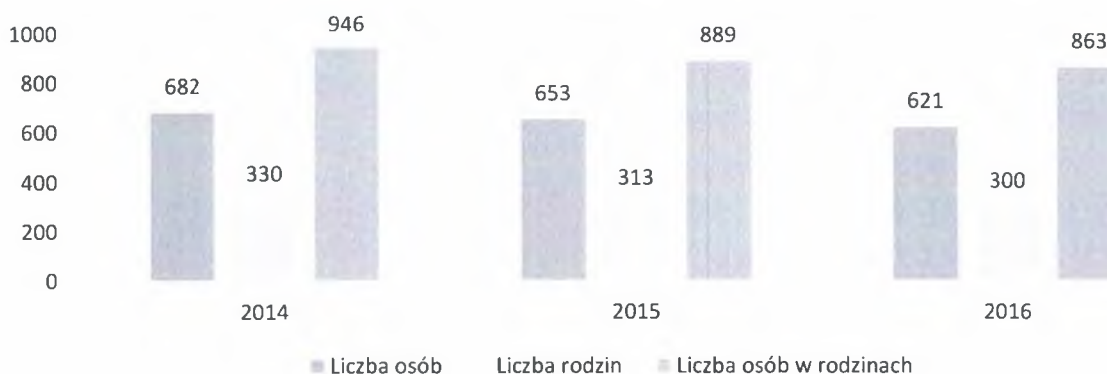
Ochronę przeciwpożarową na terenie Gminy Łukta zapewnia Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Ostródzie, z Jednostkami Ratowniczo-Gaśniczymi PSP w Ostródzie i Morągu. Funkcjonują tu również cztery jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w: Głędach, Łukcie, Worlinach i Florczakach.

4. PROBLEMY SPOŁECZNE W UJĘCIU POMOCY SPOŁECZNEJ I RYNKU PRACY

4.1. SKALA I POWODY UDZIELANIA POMOCY SPOŁECZNEJ

W 2016 roku pomocą społeczną w Gminie Łukta zostało objętych 300 rodzin, w których funkcjonowały łącznie 863 osoby, stanowiące 19,1% osób faktycznie zamieszkujących Gminę. Świadczenie przyznane zostało 621 osobom, co oznacza spadek w porównaniu z 2014 rokiem o 61 osób (o 8,9%).

Wykres 3. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w Gminie Łukta w latach 2014-2016

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

W strukturze osób korzystających z pomocy społecznej nieznacznie przeważają kobiety – w 2016 roku w liczbie 313 stanowiły 50,4% ogółu świadczeniobiorców. Biorąc natomiast pod uwagę wiek tych osób, najliczniejszą grupą są osoby w wieku produkcyjnym, czyli kobiety w przedziale 18-59 lat oraz mężczyźni w wieku 18-64 lata. W 2016 roku w liczbie 352 stanowili 56,7% ogółu świadczeniobiorców. Mniejszy odsetek to dzieci i młodzież do 17 roku życia (253 osoby, 40,7%), natomiast najmniej liczną grupą są osoby w poprodukcyjnym okresie życia – kobiety od 60 r.ż., mężczyźni od 65 r.ż. (16 osób; 2,6%).

W perspektywie lat 2014-2016 wzrosła liczba osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej. W 2016 roku taki status posiadały 173 osoby, czyli o 7 więcej niż w 2014 roku. Odsetek tych osób w strukturze świadczeniobiorców ukształtował się na poziomie 27,9%, przy czym w porównaniu do 2014 roku wzrósł o 3,6 pkt proc.

Świadczenia przyznawane z pomocy społecznej mogą mieć charakter pieniężny lub niepieniężny. Do pierwszej kategorii zalicza się zasiłki: stały, okresowy i celowy; zasiłek i pożyczkę na ekonomiczne usamodzielnienie oraz wynagrodzenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd. Świadczenia o charakterze niepieniężnym to m.in. praca socjalna, pomoc rzeczowa, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, interwencja kryzysowa, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, ośrodkach wsparcia i rodzinnych domach pomocy; specjalistyczne usługi opiekuńcze; mieszkanie chronione, pobyt i usługi w domu opieki społecznej oraz pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych. Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy i odpowiadać celom i możliwościom pomocy społecznej.

W strukturze świadczeń przyznawanych przez GOPS w Łukcie dominują świadczenia pieniężne. W 2016 roku przyznano je 494 osobom z 287 rodzin (810 osób w rodzinach). Natomiast świadczenia niepieniężne otrzymało 213 osób ze 123 rodzin, w których funkcjonowało 495 osób. Wywiad środowiskowy został przeprowadzony z 371 osobami, w których rodzinach było łącznie 1 016 osób.

W ramach świadczeń pieniężnych w 2016 roku:

- 64 osoby otrzymywało zasiłek stały, w tym 44 osoby samotnie gospodarujące;
- 194 osoby otrzymywały zasiłek okresowy, w tym 163 osoby z tytułu bezrobocia, 31 osób z tytułu długotrwałej choroby oraz 5 osób z tytułu niepełnosprawności;
- 412 osób otrzymało zasiłek celowy, w tym 360 osób zasiłek przyznany w ramach programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”.

Ważny obszar aktywności GOPS stanowi praca socjalna, czyli interdyscyplinarna działalność zawodowa mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi⁸. W 2016 roku GOPS w Łukcie objął pracą socjalną łącznie 356 rodzin (a w nich 1 026 osób). W ramach świadczeń niepieniężnych, w 2016 roku 207 osób, w tym 201 dzieci otrzymało posiłek w ramach programu wieloletniego „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania”, 1 osobie udzielono schronienia i ubrania oraz uiszczono odpłatność za pobyt 8 osób w domu pomocy społecznej. Usługi społeczne w 2016 roku były również świadczone w postaci usług opiekuńczych dla 4 osób oraz poradnictwa specjalistycznego, z którego skorzystały 22 rodziny (70 osób).

Tabela 4. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Łukta w latach 2014-2016

Wyszczególnienie	2014		2015		2016	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
ubóstwo	257	780	236	693	211	633
bezrobocie	191	605	161	492	126	397
niepełnosprawność	43	87	44	93	39	80
długotrwała lub ciężka choroba	69	186	83	205	89	225
bezzadność w sprawach opiek.-wych.	32	166	33	121	27	104
alkoholizm	13	38	9	21	8	14
narkomania	0	0	0	0	0	0
potrzeba ochrony macierzyństwa	41	-	37	-	46	-
w tym: wielodzietność	15	-	22	-	27	-
bezdomność	6	6	5	5	3	3
opuszczenie zakładu karnego	4	4	0	0	3	3
zdarzenia losowe	2	7	0	0	0	0
klęski żywiołowe i ekologiczne	0	0	0	0	0	0
sieroctwo	0	0	0	0	0	0
przemoc w rodzinie	10	43	9	42	6	22
ochrona ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Zgodnie z ustawą, pomoc społeczna udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; bezrobocie; długotrwała lub ciężka choroba; niepełnosprawność; przemoc w rodzinie; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; trudności w integracji cudzoziemców, którzy

⁸ Art. 6 pkt. 12 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy w związku z tymi okolicznościami; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizm lub narkomania; zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Wśród dwóch głównych powodów udzielania pomocy społecznej przez GOPS w Łukcie w 2016 roku należy wskazać ubóstwo, z tytułu którego ze wsparcia skorzystało 211 rodzin (633 osoby) oraz bezrobocie (126 rodzin, 397 osób). W dalszej kolejności były to: długotrwała lub ciężka choroba (89 rodzin; 225 osób), potrzeba ochrony macierzyństwa (46 rodzin), niepełnosprawność (39 rodzin; 80 osób) oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (27 rodzin; 104 osoby). Pozostałe powody udzielania pomocy społecznej w Gminie Łukta występują w mniejszej skali. W 2016 roku 8 rodzin korzystało z niej z tytułu alkoholizmu, 6 rodzin z tytułu przemocy w rodzinie, po 3 rodziny z powodu bezdomności i trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego. Inne powody udzielania świadczeń nie występowały.

W świetle powyższych informacji, w 2016 roku 14,0% mieszkańców Gminy Łukta doświadczyło ubóstwa, 8,8% żyło w rodzinach dotkniętych bezrobociem, 5,0% zmagало się na co dzień z długotrwałą lub ciężką chorobą członka rodziny, 2,3% żyło w rodzinach mających problemy z realizacją funkcji opiekuńczo-wychowawczych, natomiast 1,8% funkcjonowało w gospodarstwach domowych, w których jest osoba z niepełnosprawnością. Problemy te są często bardzo trudne do rozwiązania. Niejednokrotnie współwystępują ze sobą bądź są powiązane związkami przyczynowo-skutkowymi. Mogą też stanowić tzw. *wierzchołek góry lodowej*, pod którym kryją się inne problemy i dysfunkcje, takie jak uzależnienia czy przemoc w rodzinie, o których osoby nimi dotknięte nie chcą lub nie potrafią mówić.

Warto zauważyć, że w perspektywie lat 2014-2016 nastąpiło zmniejszenie liczby osób korzystających z pomocy społecznej. Ten pozytywny trend jest związany przede wszystkim z korzystną koniunkturą gospodarczą, rozwojem przedsiębiorczości i powstawaniem nowych miejsc pracy, a także otrzymywaniem przez rodziny z dziećmi świadczenia wychowawczego w ramach Programu „Rodzina 500 plus”. W 2016 r. Programem 500+ w Gminie Łukta objętych zostało 635 dzieci w 398 rodzinach.

4.2. BEZROBOCIE JAKO ISTOTNY PROBLEM SPOŁECZNY

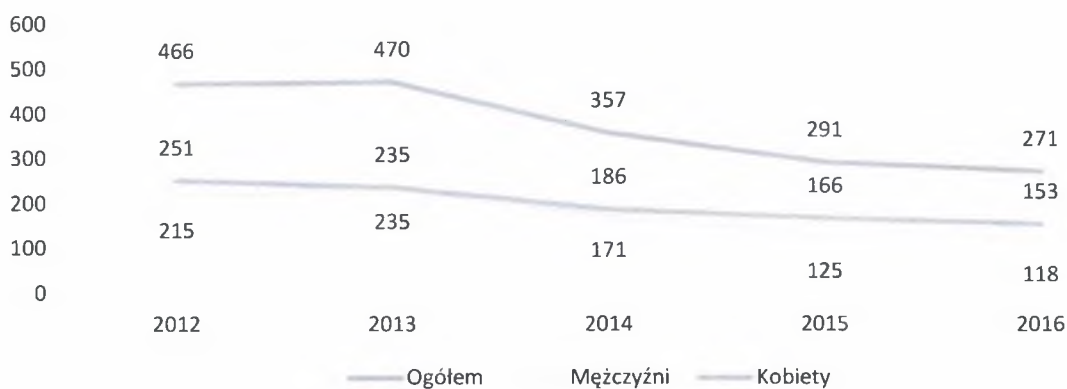
Biorąc pod uwagę, iż ubóstwo nie stanowi samodzielnego powodu udzielania świadczeń z pomocy społecznej i musi współwystępować razem z inną przesłanką, to można powiedzieć, iż bezrobocie stanowi główną przyczynę wsparcia mieszkańców przez GOPS. W 2016 roku z tego tytułu skorzystało 126 rodzin, w których funkcjonowało 397 osób. W porównaniu do 2014 roku liczby te zmniejszyły się, odpowiednio o 65 rodzin i 208 osób, nie podlega jednak wątpliwości, że problem jest nadal bardzo istotny. Stanowi bowiem przyczynę zagrożenia wykluczeniem społecznym, szczególnie gdy towarzyszy mu niepełnosprawność, alkoholizm, niski poziom kapitału życiowego i kompetencji zawodowych, zamieszkiwanie miejscowości położonych „peryferijnie”, czy odbywanie w przeszłości kary pozbawienia wolności, które same w sobie również mogą prowadzić do wykluczenia społecznego. Brak zatrudnienia nie pozwala osobom i rodzinom zaspokoić ich podstawowych potrzeb, a także przyczynia się do powstawania dysfunkcji w rodzinach, patologii oraz społecznej degradacji środowisk rodzinnych. Problemy te pogłębiają się w miarę przedłużania się okresu bezrobocia,

niejednokrotnie powodując szereg innych negatywnych zjawisk, takich jak frustracja, marginalizacja, ubóstwo, prowadząc nawet do wycofania się z życia społecznego⁹.

W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, bezrobotnym określa się osobę m.in. niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu (jeżeli jest osobą niepełnosprawną, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy) oraz zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania powiatowym urzędzie pracy. Należy jednak pamiętać, że bezrobotni to jedynie część osób, które nie posiadają zatrudnienia. Z drugiej zaś strony w rejestrze PUP mogą przebywać również osoby, które nie są gotowe pracować (np. ze względu na brak motywacji do aktywizacji zawodowej albo pracę w szarej strefie).

W grudniu 2016 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Ostródzie zarejestrowanych było 271 osób bezrobotnych z terenu Gminy Łukta, co oznacza istotny spadek w porównaniu do 2012 roku – o 195 osób. W strukturze bezrobocia przeważały kobiety, które w liczbie 153 stanowiły 56,5% ogółu.

Wykres 4. Bezrobotni z terenu Gminy Łukta w latach 2012-2016

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH PUP W OSTRÓDZIE.

Przyczyn powstawania bezrobocia można upatrywać w różnych źródłach. Do podstawowych zalicza się jednak trzy grupy czynników: 1) indywidualne; 2) koniunkturalne oraz 3) instytucjonalne. Pierwsze z wymienionych to czynniki stanowiące pochodną indywidualnych preferencji i barier, a także związane z charakterystyką problemu, czyli m.in. brak ofert pracy spełniających określone oczekiwania, chęć znalezienia pracy blisko miejsca zamieszkania, poziom wykształcenia, umiejętności czy sprawność fizyczna. Czynniki koniunkturalne wpływają bezpośrednio na wielkość popytu na pracę, a więc zapotrzebowania na pracowników zgłaszanego przez pracodawców. Można wśród nich wymienić np. kryzys gospodarczy czy wprowadzenie nowych technologii. Czynniki instytucjonalne to natomiast system pomocy osobom bezrobotnym, mechanizm płacy minimalnej, system podatkowy czy działalność związków zawodowych¹⁰.

Z punktu widzenia lokalnej polityki społecznej szczególne znaczenie mają czynniki indywidualne, ponieważ pewne cechy osób bezrobotnych – ich wykształcenie, wiek czy

⁹ Analiza problemów społecznych województwa warmińsko-mazurskiego w ujęciu pomocy społecznej za rok 2011. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, s. 4.

¹⁰ Bezrobocie – między diagnozą a działaniem, red. naukowa dr J. Staręga-Piasek, Warszawa 2013, s. 15-16.

postawy, warunkują to, jak szybko znajdą one zatrudnienie. Analiza wieku bezrobotnych z terenu Gminy Łukta wskazuje na przewagę ludzi młodych. W grudniu 2015 osoby do 34 roku życia stanowiły prawie połowę (44,6%) wszystkich zarejestrowanych w urzędzie pracy, natomiast prawie jedna piąta (19,6%) to osoby od 35 do 44 lat. Warto jednak wskazać, że niewiele mniej stanowią osoby w przedziale wiekowym od 45 do 54 lat (18,8%). Ponadto bezrobotnych charakteryzuje dość niski poziom wykształcenia. W analizowanym okresie aż 40,2% posiadało je maksymalnie na poziomie gimnazjalnym, natomiast 29,5% na zasadniczym zawodowym. Należy również wskazać, że spośród ogółu bezrobotnych z terenu Gminy – 48,0% nie posiadało kwalifikacji, a 21,4% nie miało doświadczenia zawodowego. Wszystkie te czynniki mogą powodować przedłużanie się okresu pozostawania bez zatrudnienia.

Tabela 5. Wybrane grupy bezrobotnych z Gminy Łukta w latach 2014-2016 (stan na 31 grudnia)

Wyszczególnienie	2014		2015		2016	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Bezrobotni ogółem	357	100,0%	291	100,0%	271	100,0%
Kobiety	186	52,1%	166	57,0%	153	56,5%
Z prawem do zasiłku	49	13,7%	49	16,8%	34	12,5%
W okresie do 12 m-cy od dnia ukończenia nauki	10	2,8%	12	4,1%	8	3,0%
Bez kwalifikacji	164	45,9%	131	45,0%	130	48,0%
Bez doświadczenia zawodowego	98	27,5%	73	25,1%	58	21,4%
Do 30 roku życia	x	x	101	34,7%	84	31,0%
Do 25 roku życia	74	20,7%	57	19,6%	47	17,3%
Długotrwale bezrobotni	227	63,6%	163	56,0%	156	57,6%
Powyżej 50 roku życia	87	24,4%	73	25,1%	72	26,6%
Posiadający co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia	x	x	59	20,3%	63	23,2%
Niepełnosprawni	15	4,2%	13	4,5%	13	4,8%

ŹRÓDŁO: OPRAWOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH PUP W OSTRÓDZIE.

Szczególnym problemem lokalnego rynku pracy jest długotrwale bezrobocie – w 2016 roku osoby zaliczane do tej kategorii stanowiły 57,6% bezrobotnych z terenu Gminy Łukta. Są to z jednej strony osoby, które mają utrudniony dostęp do zatrudnienia ze względu na różne bariery, a z drugiej osoby, które nie mają motywacji do podjęcia pracy, a rejestrują się w urzędzie, aby uzyskać ubezpieczenie zdrowotne lub prawo do świadczeń pomocy społecznej. Z tego względu, grupa ta jest bardzo trudna do zaktywizowania.

W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy do grup znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy zalicza się także: bezrobotnych do 30 roku życia (31,0% bezrobotnych z Gminy Łukta); bezrobotnych powyżej 50 roku życia (26,6%); osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia (23,2%) oraz bezrobotnych niepełnosprawnych (4,8%).

4.3. DYSFUNKCJE RODZIN

Rodzina stanowi podstawową i naturalną grupą społeczną, na której opiera się funkcjonowanie społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków, zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój

zainteresowań i zdolności). Rodzina wypełnia szereg funkcji, m.in. opiekuńczą, wychowawczą, materialno-ekonomiczną oraz emocjonalno-ekspresyjną.

Jeden z głównych problemów rodzin w Gminie Łukta stanowi niewydolność opiekuńczo-wychowawcza – z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego z pomocy społecznej w 2016 roku korzystało 27 rodzin, w których funkcjonowały 104 osoby. Pojawia się ona z jednej strony w środowiskach wieloproblemowych, doświadczających bezrobocia, ubóstwa materialnego, złych warunków mieszkaniowych i różnych patologii, a z drugiej – w rodzinach posiadających dobre warunki finansowe i mieszkaniowe, a przy tym zbyt duże aspiracje i oczekiwania rodziców wobec dzieci oraz prowadzą konsumpcyjny styl życia.

Poważną dysfunkcją rodziny jest ponadto przemoc. W świetle art. 2 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, oznacza ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą. Może ona przyjmować różnorodne formy, w tym m.in. fizyczną, seksualną, psychiczną bądź ekonomiczną/materialną.

Specyfika zjawiska przemocy w rodzinie powoduje, iż jest ono trudne do rozpoznania. Niejednokrotnie trwa bowiem wiele lat, a ofiary trzymają je w tajemnicy ze względu na związek emocjonalny ze sprawcą, obawę przed ostracyzmem społecznym czy brak wiary w możliwość zmiany sytuacji. Również traktowanie przemocy jako prywatnej sprawy rodziny powoduje, że wiele jej przypadków nigdy nie wychodzi na jaw. Odzwierciedlenie uwarunkowań przemocy w rodzinie stanowią statystyki pomocy społecznej. W ich świetle, w 2016 roku z pomocy z tego tytułu skorzystało 6 rodzin (22 osoby).

Informacji na temat skali zjawiska dostarczają również dane Zespołu Interdyscyplinarnego. W 2016 roku prowadzono 14 procedur Niebieskiej Karty do 15 założonych Niebieskich Kart (w przypadku jednej rodziny zostały założone 2 Niebieskie Karty, do których prowadzona była jedna procedura, a w dwóch rodzinach prowadzone dwie procedury Niebieskie Karty), w tym:

- 2 Niebieskie Karty założone w 2014 roku – przez funkcjonariusza Policji;
- 5 Niebieskich Kart założonych w 2015 roku – 3 założone przez funkcjonariusza Policji i 2 przez pracownika socjalnego GOPS Łukta;
- 8 Niebieskich Kart założonych w 2016 roku – w tym 5 założonych przez funkcjonariusza Policji, 2 przez pracownika socjalnego GOPS Łukta oraz 1 przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Łukcie.

W analizowanym okresie zakończono procedurę Niebieskiej Karty w 10 rodzinach – z uwagi na ustanie przemocy.

Jednym z problemów rodzin, niejednokrotnie związanym z przemocą są uzależnienia. Mogą dotyczyć osób, które nadużywają konkretnych substancji bądź mających silne pragnienie wykonywania jakiejś czynności (tzw. uzależnienie behawioralne). Natóg utrudnia prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne, co w konsekwencji może prowadzić nawet do wykluczenia społecznego, a także przynosi różne szkody dla osoby uzależnionej, jej najbliższych, a także całego społeczeństwa. Podobnie jak w przypadku przemocy w rodzinie,

skala uzależnień jest trudna do zdiagnozowania, a analiza może opierać się na fragmentarycznych danych instytucji i podmiotów zaangażowanych w działania na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom i łagodzenia negatywnych skutków ich występowania. W świetle statystyk GOPS w Łukcie w 2016 roku z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu korzystało 8 rodzin (14 osób w rodzinach), natomiast narkomanii nie wykazano jako tytułu uzyskania pomocy.

Wsparcie rodzin może być realizowane poprzez pracę socjalno-wychowawczą w środowisku zamieszkania rodziny, wykonywaną przez asystenta rodziny. W 2016 roku GOPS w Łukcie zatrudniał 1 asystenta rodziny, którzy pracował z 11 rodzinami, wychowującymi łącznie 36 dzieci. Najwięcej rodzin objętych wsparciem asystenta doświadczało bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych bądź trudności w nauce (11), ubóstwa (9) oraz bezrobocia (8). Ponadto 9 rodzin miało charakter rodzin wielodzietnych, w 7 występowała długotrwała choroba bądź niepełnosprawność, również w 7 – bezradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego. 3 rodziny to rodziny niepełne, w 2 występowała przemoc i alkoholizm bądź nadużywanie alkoholu. Najczęstsze i najważniejsze problemy/trudności diagnozowane przez asystenta w toku pracy z rodziną to niekonsekwencja w wychowywaniu dzieci, niechęć rodzin do zmian oraz trudna sytuacja społeczna spowodowana niskim poziomem kompetencji społecznych i zawodowych.

Tabela 6. Problemy występujące w rodzinach objętych wsparciem asystenta w 2016 roku

Kryterium dyspanseryjne	Liczba rodzin
Bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych/ trudności w nauce	11
Ubóstwo	9
Wielodzietność	9
Bezrobocie	8
Długotrwała choroba/ niepełnosprawność	7
Bezradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego	7
Ochrona macierzyństwa	6
Rodzina niepełna	3
Alkoholizm/ nadużywanie alkoholu	2
Przemoc w rodzinie	2
Stworzenie możliwości powrotu dzieci przebywających w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo- wychowawczych do rodziny naturalnej	0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Najczęstsze i najważniejsze problemy/trudności diagnozowane przez asystenta w toku pracy z rodziną to niekonsekwencja w wychowywaniu dzieci, niechęć rodzin do zmian oraz trudna sytuacja społeczna spowodowana niskim poziomem kompetencji społecznych i zawodowych.

5. POTRZEBY I OCZEKIWANIA SPOŁECZNE W ŚWIETLE BADAŃ I KONSULTACJI

5.1. CHARAKTERYSTYKA RESPONDENTÓW BADAŃ ANKIETOWYCH

W badaniach ankietowych wzięło udział 230 dorosłych¹¹ mieszkańców Gminy Łukta. Większość stanowiły kobiety (65,2% osób, które wskazały swoją płeć) oraz osoby, które nie korzystają ze świadczeń pomocy społecznej (65,5%). Struktura wiekowa respondentów była bardzo zróżnicowana. Największy odsetek to osoby w przedziale wiekowym 45-59 lat (36,6%), jednak niewiele mniejszy stanowili mieszkańcy w wieku od 30 do 44 lat (35,2%). Respondenci w najmłodszej grupie wiekowej (15-29) to 14,5%, natomiast w najstarszej (60 lat i więcej) – 13,7%.

Tabela 7. Struktura socjodemograficzna respondentów

Wyszczególnienie	Liczba	%
Płeć (n=221)		
Kobieta	144	65,2%
Mężczyzna	77	34,8%
Wiek (n=227)		
15-29	33	14,5%
30-44	80	35,2%
45-59	83	36,6%
60 i więcej	31	13,7%
Wykształcenie (n=222)		
Wyższe	42	18,9%
Policealne	18	8,1%
Średnie zawodowe	38	17,1%
Średnie ogólnokształcące	22	9,9%
Zasadnicze zawodowe	50	22,5%
Gimnazjalne i niższe	52	23,4%
Status zawodowy (n=228)		
Uczeń	4	1,8%
Student	6	2,6%
Pracownik najemny	96	42,1%
Własna działalność gospodarcza	12	5,3%
Emeryt(ka)/rencista(ka)	37	16,2%
Rolnik	3	1,3%
Niepracujący/a - bezrobotny/a	69	30,3%
Inny	1	0,4%
Korzystanie ze świadczeń pomocy społecznej		
Tak	78	34,5%
Nie	148	65,5%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE.

Prawie jedna czwarta badanych to osoby z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym (23,4%), podobny odsetek dotyczy osób, które ukończyły szkołę zasadniczą zawodową (22,5%). W dalszej kolejności należy wskazać respondentów o wykształceniu wyższym

¹¹ Od 15 roku życia wzwyż.

(18,9%), średnim zawodowym (17,1%), średnim ogólnokształcącym (9,9%) oraz policealnym (8,1%).

Analiza statusu zawodowego respondentów wskazuje, że blisko połowa (48,7%) to osoby pracujące, głównie w formie pracy najemnej, a także w ramach własnej działalności gospodarczej oraz jako rolnicy. Osoby bezrobotne lub niepracujące stanowiły prawie jedną trzecią badanych (30,3%), emeryci bądź renciści – 16,2%, studenci – 2,6%, natomiast uczniowie – 1,8%.

5.2. AKTYWNOŚĆ I INTEGRACJA LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI

Na jakość życia mieszkańców Gminy może wpływać zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalnej społeczności. Podejście polegające na *braniu spraw w swoje ręce*, sprzyja rozwojowi poszczególnych miejscowości, a także wpływa na relacje pomiędzy ich mieszkańcami.

Większość respondentów badania ankietowego (75,2%) deklaruje aktywność społeczną. Przybiera ona różnorodne formy, warto jednak zaznaczyć, że skupia się głównie na najbliższym, sąsiedzkim otoczeniu. Najwięcej *aktywnych* respondentów deklaruje pomoc sąsiedzką (66,5%) oraz dbanie o estetykę i czystość najbliższego otoczenia (56,1%). Ważne jest to, że aż 54,9% bierze udział w zebraniach wiejskich, które są podstawową formą aktywności dla osób chcących mieć wpływ na to co dzieje się w ich miejscowości czy sołectwie, ale także niejednokrotnie pełnią funkcje informacyjne i edukacyjne. Ponadto, więcej niż jedna trzecia respondentów (38,7%) deklaruje pomoc przy organizacji imprez/wydarzeń lokalnych oraz 17,3% wolontariat na rzecz osób potrzebujących wsparcia, co również wykracza poza stosunki sąsiedzkie. Prawie 18% badanych brało udział w konsultacjach społecznych, natomiast ponad 13% to osoby, które w ciągu ostatniego roku pełniły funkcje społeczne.

Tabela 8. Aktywność społeczna respondentów w ciągu ostatniego roku (n=230)

Wyszczególnienie	Liczba wskazań ¹²	% respondentów
Pełnienie funkcji społecznych (np. sołtys, radny)	23	13,3%
Uczestnictwo w zebraniach wiejskich	95	54,9%
Udział w konsultacjach społecznych	31	17,9%
Pomoc przy organizacji imprez, akcji, wydarzeń lokalnych	67	38,7%
Wsparcie organizacji i inicjatyw społecznych	24	13,9%
Dbanie o estetykę i czystość najbliższego otoczenia	97	56,1%
Pomoc sąsiedzka	115	66,5%
Wolontariat na rzecz osób potrzebujących wsparcia	30	17,3%
Inne	2	1,2%
W żaden sposób nie angażuję się w życie społeczności lokalnej	57	24,8%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE

Należy jednak wskazać, że prawie jedna czwarta badanych mieszkańców (24,8%) nie angażuje się w żaden sposób w życie lokalnej społeczności. Może to stanowić wyraz niechęci, braku potrzeby oraz poczucia braku predyspozycji do podejmowania aktywności na rzecz

¹² Uwagi: Respondent mógł zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi lub wskazać własne w ramach kategorii „inne”. Odsetek respondentów w przypadku odpowiedzi pozytywnych liczony jest w odniesieniu tylko do liczby respondentów „aktywnych”, natomiast w przypadku odpowiedzi negatywnej – w odniesieniu do wszystkich respondentów.

otoczenia, ale także niewystarczającej integracji lokalnej społeczności. Może na to wskazywać ocena poziomu integracji społeczności lokalnych dokonana przez respondentów. Mając do wyboru sześć, wskazanych w tabeli, opisów dotyczących integracji i współpracy mieszkańców, więcej niż połowa respondentów wybrała opisy o negatywnym lub neutralnym zabarwieniu.

Tabela 9. Ocena poziomu integracji społeczności w miejscowościach, w których mieszkają respondenci (n=226)

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów
Więzi pomiędzy mieszkańcami są luźne, społeczność charakteryzuje wysoki poziom obojętności społecznej	33	14,6%
Mieszkańcy w małym stopniu identyfikują się ze społecznością i jej sprawami, brak zaangażowania społecznych mieszkańców	46	20,4%
Występują słabe więzi między mieszkańcami, występują nieliczne przejawy wzajemnej pomocy i wspólnych działań	62	27,4%
Występują pozytywne więzi pomiędzy mieszkańcami, podejmowane są wspólne działania w zakresie spraw społecznych	56	24,8%
Występują liczne przejawy samopomocy, społeczność jest zintegrowana, mieszkańcy identyfikują się ze społecznością	18	8,0%
Społeczność jest mocno zintegrowana, współdziała ze sobą, występują bardzo częste wspólne działania, mieszkańcy mocno identyfikują się ze społecznością	11	4,8%
RAZEM	226	100,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE.

Najwięcej, bo 27,4% badanych uznało, że w ich miejscowościach występują słabe więzi między mieszkańcami, a przejawy wzajemnej pomocy i wspólnych działań są nieliczne; 20,4% uważa, że mieszkańcy w niewielkim stopniu identyfikują się ze sprawami społeczności i nie angażują się w jej życie; natomiast 14,6% wskazuje na luźne więzi pomiędzy mieszkańcami i wysoki poziom obojętności społecznej.

W ramach przychylnych odniesień, największy odsetek badanych (24,8%) uznaje, że więzi pomiędzy mieszkańcami są pozytywne i zauważa wspólne działania w zakresie spraw społecznych. Znacznie mniej osób wskazuje na liczne przejawy samopomocy, zintegrowanie społeczności i identyfikację z nią mieszkańców (8,0%); natomiast najmniej uważa, że społeczność jest mocno zintegrowana, współdziała ze sobą, wspólne działania są częste, a mieszkańcy mocno identyfikują się ze społecznością (4,8%).

5.3. WYNIKI BADANIA W ZAKRESIE PROBLEMÓW I DYSFUNKCJI SPOŁECZNYCH

Problem społeczny jest takim stanem rzeczywistości, który znaczna część społeczeństwa ocenia negatywnie jako rozdźwięk pomiędzy tym jak jest, a tym jak być powinno. Dysfunkcją natomiast określamy nieprzystosowanie do pełnienia określonych funkcji czy nieprawidłowe funkcjonowanie danej struktury. Zarówno problem jak i dysfunkcja mają negatywny wydźwięk, zakłócają bowiem równowagę społeczną, mogą prowadzić do wykluczenia osób i rodzin oraz są trudne do przewyciężenia. Niejednokrotnie nakładają się na siebie, a także wzajemnie warunkują – dla przykładu brak zatrudnienia może być skutkiem choroby, niepełnosprawności, uzależnienia, a jednocześnie przyczyną trudności finansowych, przemocy w rodzinie i również uzależnienia, najczęściej w postaci alkoholizmu.

Większość respondentów badania ankietowego czuje się bezpiecznie na terenie Gminy Łukta – wskazuje na to 76,8% badanych, podczas gdy poczucia bezpieczeństwa nie ma 7,6%, natomiast opinii w tej kwestii nie posiada 15,6%. Ponadto, więcej niż 40% badanych nie zauważa żadnych zagrożeń bezpieczeństwa na terenie miejscowości, w której mieszka. Warto jednak nadmienić, że spośród wszystkich respondentów:

- 43,7% zwróciło uwagę na kierowców łamiących przepisy ruchu drogowego;
- 22,7% dostrzega w swoim otoczeniu przejawy naruszania prawa i porządku publicznego przez osoby pozostające pod wpływem środków odurzających;
- 15,7% zwraca uwagę na grupy młodzieży zakłócające spokój na ulicy;
- 3,5% wskazuje na kradzieże, włamania i rozboje.

Na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców może wpływać również występowanie w ich otoczeniu przemocy w rodzinie oraz uzależnień. Są to zjawiska, które nie zawsze znajdują odzwierciedlenie w statystykach, ponieważ z jednej strony są trudne do wykrycia, a z drugiej osoby nimi dotknięte niechętnie o nich mówią. Niejednokrotnie natomiast społeczność lokalna je dostrzega lub przynajmniej słyszy o ich występowaniu w rodzinach, które zna.

Tabela 10. Występowanie przemocy domowej i uzależnień na terenie miejscowości, w których mieszkają respondenci (n=230)

Wyszczególnienie	Przemoc domowa		Uzależnienia	
	Liczba wskazań	% respondentów	Liczba wskazań	% respondentów
Tak, znam osobiście takie przypadki	29	12,6%	83	36,1%
Tak, słyszałam/łem o takich przypadkach (od rodziny, znajomych)	66	28,7%	66	28,7%
Zjawisko nie występuje na terenie mojej miejscowości	46	20,0%	19	8,3%
Nie wiem, nie mam zdania	89	38,7%	62	27,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE.

Z badań ankietowych wynika, że respondenci zauważają w swoim otoczeniu problem uzależnień – ponad jedna trzecia badanych (36,1%) deklaruje, że zna osobiście przypadki występowania uzależnień w rodzinach mieszkających w tej samej miejscowości, natomiast 28,7% słyszało o takich przypadkach. W opinii 8,3% badanych zjawisko uzależnień nie występuje w ich sąsiedzkim otoczeniu, natomiast zdania na ten temat nie wyraziło 27,0% respondentów.

Przemoc domowa dostrzegana jest w mniejszym stopniu niż uzależnienia. Osobiście takie przypadki zna 12,6% respondentów, natomiast 28,7% deklaruje, że słyszało o nich. W opinii 20,0% respondentów zjawisko przemocy w rodzinie nie występuje na terenie miejscowości, w których mieszkają, a niewiedzę lub brak zdania na ten temat wyraziło aż 38,7% badanych.

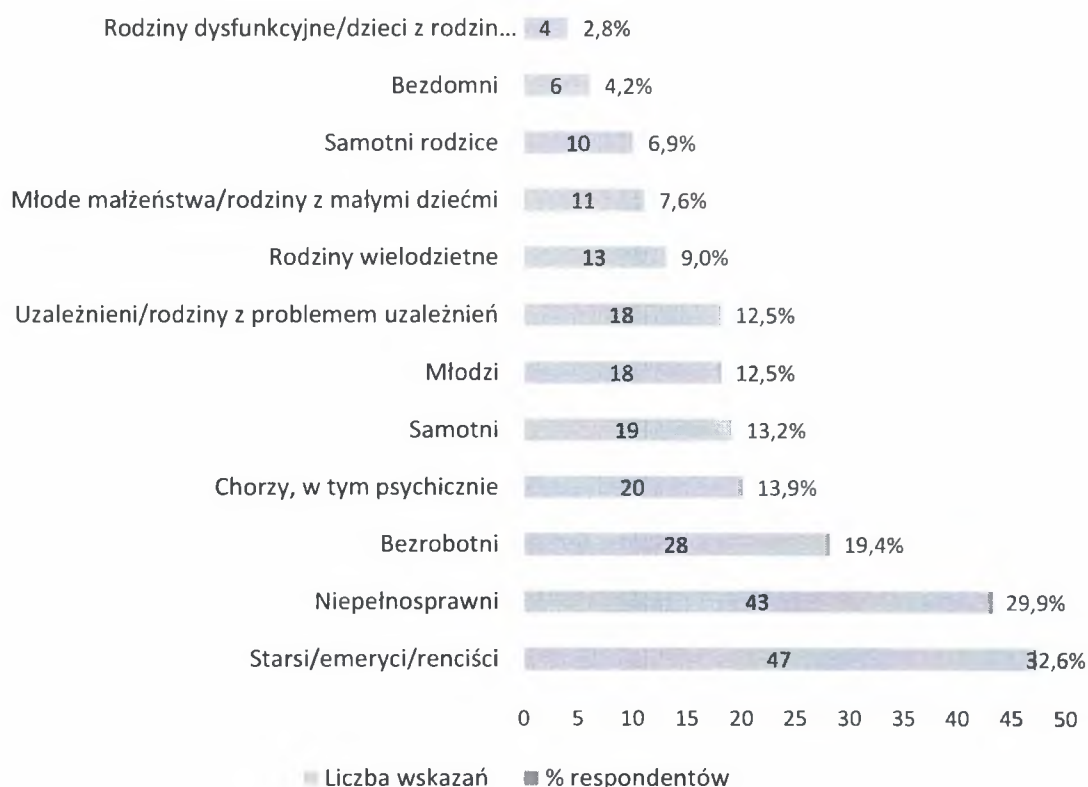
Respondenci zostali poproszeni o ocenę, jakim osobom lub grupom najtrudniej żyje się w Gminie Łukta ze względu na trudności i bariery, jakie napotykają w codziennym funkcjonowaniu, skutki występujących problemów społecznych oraz najmniejsze możliwości rozwoju i poprawy swojej sytuacji. Odpowiedzi na to pytanie udzieliły jedynie 144 osoby, co stanowi 62,6% wszystkich badanych. Wyłonił się z nich jednak jednoznaczny i dość jednolity obraz grup, które wymagają największego wsparcia.

W opinii respondentów szczególnym wsparciem należy obejmować ludzi starszych, niejednokrotnie o ograniczonej sprawności – tę grupę osób wskazało 32,6% badanych.

Biorąc pod uwagę kwestie zdrowia, w dalszej kolejności są to osoby niepełnosprawne (29,9%) oraz chore, w tym psychicznie (13,9%). W przypadku tych osób wskazywano ponadto m.in. na problemy z dojazdem do lekarza związane z miejscem zamieszkania w bardziej oddalonych miejscowościach oraz niewystarczającą komunikacją publiczną.

Trudności w funkcjonowaniu doświadczają również, według badanych, osoby bezrobotne (19,4%), przy czym niektórzy wskazywali na długotrwałe bezrobocie, brak doświadczenia zawodowego czy brak kwalifikacji. Niejako przeciwwagą dla takiej opinii mogą być pojedyncze odpowiedzi respondentów, według których trudniej funkcjonuje się ludziom pracującym, jednak otrzymującym za pracę najniższe wynagrodzenie i nie spełniającym kryterium dochodowego, umożliwiające otrzymanie pomocy społecznej.

Wykres 5. Osoby i grupy, którym najtrudniej żyje się w Gminie Łukta w opinii respondentów (n=144)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE.

Ponad 13% respondentów wskazało samotność jako cechę powodującą trudności w funkcjonowaniu, co prawdopodobnie dotyczy w największej mierze ludzi starszych. Ponadto 6,9% wymieniło samotnych rodziców. Odnośnie rodzin, respondenci uważają, że największe wyzwania stoją przed rodzinami wielodzietnymi (12,5%), młodymi małżeństwami z małymi dziećmi (7,6%) oraz rodzinami dysfunkcyjnymi i dziećmi wychowującymi się w takich rodzinach (2,8%). Utrudnienie dla nich stanowi m.in. brak żłobka i niewystarczająca liczba miejsc dla przedszkolaków. Badani mieszkańcy wskazali również na problem uzależnień (12,5%), dotyczący nie tylko osoby, ale i całe rodziny, a także niewielkie perspektywy rozwoju młodych ludzi (12,5%).

Problemy i trudności życiowe, których respondenci doświadczają w codziennym funkcjonowaniu swoich rodzin, skupiają się wokół kwestii finansowych i materialnych. Są to bowiem przede wszystkim: niewielkie zarobki, niska emerytura bądź renta (27,9%); brak stałego zatrudnienia (27,5%) oraz brak pieniędzy na bieżące wydatki (18,8%). Istotne problemy i trudności życiowe badanych mieszkańców wiążą się z chorobą, na którą wskazało (16,2%) respondentów oraz niepełnosprawnością, która występuje w rodzinach 14,4% badanych.

Tabela 11. Problemy i trudności życiowe doświadczane przez respondentów i ich rodziny (n=229)

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów
Brak stałego zatrudnienia	63	27,5%
Niepełnosprawność członka rodziny	33	14,4%
Uzależnienie członka rodziny (np. alkohol, narkotyki)	16	7,0%
Konflikty rodzinne/małżeńskie	7	3,1%
Zadłużenie rodziny (kredyty, pożyczki)	23	10,0%
Brak pieniędzy na bieżące wydatki	43	18,8%
Wielodzietność	20	8,7%
Niewielkie zarobki/niska emerytura bądź renta	64	27,9%
Choroba	37	16,2%
Złe warunki mieszkaniowe	22	9,6%
Niepewne szanse edukacyjne dzieci	4	1,7%
Trudności wychowawcze i konflikty z dzieckiem	9	3,9%
Samotne rodzicielstwo	13	5,7%
Konflikty z prawem członka rodziny	9	3,9%
Inne	1	0,4%
Moja rodzina nie doświadcza problemów/trudności życiowych	74	32,3%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE.

Ponadto 10,0% respondentów wskazała na zadłużenie rodziny, a 9,6% na złe warunki mieszkaniowe. Uzależnienie występuje w rodzinach 7,0% badanych, wielodzietność w 8,7% rodzin, samotne rodzicielstwo w 5,7% przypadków. Brak jakichkolwiek problemów i trudności życiowych w swoich rodzinach deklaruje prawie jedna trzecia badanych (32,3%).

5.4. GŁÓWNE WNIOSKI ZE SPOTKAŃ KONSULTACYJNYCH

Spotkania z mieszkańcami Gminy Łukta odbyły się w okresie 20-26 września 2016 r. w ośmiu miejscowościach: Mostkowo, Głędy, Zajączkowo, Komorowo, Łukta, Ramoty, Pelnik oraz Molza. Uczestniczyło w nich łącznie 69 osób.

Głównym celem było poznanie opinii i spostrzeżeń mieszkańców na temat warunków życia oraz istniejących problemów i potrzeb społecznych, doświadczanych z perspektywy poszczególnych miejscowości, sołectw oraz całej wspólnoty gminnej. Ażeby zrealizować ten cel, moderator warsztatów wykorzystywał różnorodne metody aktywizujące uczestników do refleksji oraz dyskusji dotyczącej w szczególności kwestii takich jak integracja i zaangażowanie obywateli w sprawy lokalne, szanse i bariery na rynku pracy czy zagrożenie dysfunkcjami.

Co istotne, wśród mieszkańców gminy uczestniczących w warsztatach dominują pozytywne nastroje i oceny odnośnie lokalnego rozwoju. Dostrzegane są liczne zasoby, którymi

dysponuje gmina oraz zachodzące w niej zmiany na lepsze, takie jak remonty i nowe inwestycje, poprawa estetyki i standardu życia, a także rosnąca świadomość społeczna w różnych dziedzinach. Jednak nie brakuje również wyzwań, którymi należy się zająć w najbliższych latach (czyli w okresie wdrażania nowej strategii rozwiązywania problemów społecznych).

Istotną grupę zgłaszanych postulatów stanowią te dotyczące rozbudowy i modernizacji infrastruktury technicznej, zwłaszcza drogowej i turystycznej. Zagadnienia te nie będą szerzej analizowane, ponieważ są domeną strategii rozwoju oraz planów inwestycyjnych gminy oraz przedsiębiorstw. Znamienne pozostaje jednak, że mieszkańcy gminy zwykle w pierwszej kolejności wymieniają właśnie potrzeby związane z rozwojem infrastruktury jako kluczowy aspekt poprawy jakości życia.

Kwestią społeczną, która wysuwa się na pierwszy plan, stają się zmiany w strukturze demograficznej gminy związane z: migracjami ludności (zwłaszcza wyjazd osób młodych), niskim przyrostem naturalnym (rodzi się mało dzieci) oraz starzeniem się społeczeństwa (rośnie odsetek osób starszych zamieszkujących gminę). Wynikające stąd wyzwania korespondują z problemami na lokalnym rynku pracy w wielu płaszczyznach, m.in. dlatego, że małe perspektywy podjęcia dobrze płatnej pracy oraz rozwoju zawodowego skłaniają część mieszkańców do poszukiwania zatrudnienia oraz miejsca zamieszkania poza terenem gminy. Z drugiej strony malejące zasoby siły roboczej, w tym odpływ zwłaszcza osób młodych, wykształconych oraz osób chcących pracować, może wpływać na trudności w pozyskaniu pracowników oraz zmniejszanie potencjału lokalnych firm do rozwoju.

Inne istotne problemy i bariery społeczne, których doświadczają mieszkańcy Gminy Łukta, można streścić w następujących punktach¹³:

- ✓ trudności w funkcjonowaniu osób i rodzin – ze względu na bierność zawodową, nadużywanie alkoholu i inne uzależnienia, przemoc w rodzinie, niedobór kompetencji rodzicielskich i błędy wychowawcze, brak umiejętności radzenia sobie z problemami, roszczeniowość względem instytucji, uzależnienie od wsparcia socjalnego, a także rosnącą izolację społeczną;
- ✓ słaby dostęp do usług opieki medycznej, zwłaszcza specjalistycznej;
- ✓ zagrożenia w ruchu drogowym;
- ✓ problemy w zakresie ochrony środowiska, w tym zwłaszcza niedostateczna świadomość ekologiczna;
- ✓ bariery przestrzenne/komunikacyjne – rozproszenie zabudowy mieszkalnej, niska dostępność komunikacyjna miejscowości położonych peryferyjnie, mała liczba połączeń w ramach publicznego transportu zbiorowego;
- ✓ niedostateczna i na dodatek malejąca aktywność mieszkańców w sprawach wspólnotowych (małe zaangażowanie społeczne, skupienie na sprawach prywatnych, „osamotnienie” liderów).

¹³ Co ciekawe, podczas spotkań z mieszkańcami w zasadzie nie pojawia się problem niepełnosprawności, zaburzeń psychicznych oraz ciężkich i przewlekłych chorób, pomimo że są to czynniki znacząco przyczyniające się do zagrożenia ubóstwem oraz wykluczeniem społecznym osób i całych rodzin, zwłaszcza gdy występują wraz z innymi problemami.

Przejawem ostatniej z wymienionych kwestii może być również niska frekwencja na kilku spotkaniach (zwłaszcza w Mostkowie, Ramotach czy Łukcie). Co ciekawe, wielkość sołectwa nie była czynnikiem determinującym liczbę uczestników – nie zadziałała bowiem zasada, że im więcej mieszkańców w danej wsi, tym większe audytorium na spotkaniu. Ponieważ terminy, czas i miejsca poszczególnych spotkań były dostosowywane do potrzeb i możliwości lokalnych społeczności, zaś sołtysi oraz pracownicy GOPS wykazali znaczną aktywność w kwestii informowania mieszkańców o planowanym wydarzeniu, należy przypuszczać, iż zdecydowały wewnętrzne cechy danej społeczności, takie jak poziom jej integracji i zaangażowania w sprawy obywatelskie oraz wcześniejsze doświadczenia związane z konsultacjami społecznymi.

Z uwagi na wielość i złożoność problemów społecznych, które zgłaszano i analizowano podczas warsztatów, należy przewidywać, iż ich rozwiązanie będzie trudne oraz wymagające zastosowania komplementarnych metod i narzędzi na różnych poziomach (np. programy profilaktyczne, aktywizujące, osłonowe, działania interwencyjne oraz kompensujące deficyty). W wielu tych obszarach brakuje dostatecznych nakładów finansowych, skutecznych uregulowań prawnych oraz rozwiązań organizacyjnych. Niemniej, jeżeli nie zostaną podjęte działania zaradcze i naprawcze przez lokalne władze i służby społeczne, to należy się spodziewać nasilenia negatywnych zjawisk, zwłaszcza w środowiskach najbardziej zagrożonych patologią i demoralizacją. Ponadto nie należy zapominać, że potencjalnie wykluczenie społeczne może dotknąć każdego obywatela – bez względu na płeć, wiek, wykształcenie, poziom sprawności fizycznej i intelektualnej, status materialny itd. Stąd wynika potrzeba położenia szczególnego nacisku na edukację i profilaktykę oraz rozwijanie różnorodnej, komplementarnej oferty usług wsparcia, które wspomogą mieszkańców w radzeniu sobie z trudnymi sytuacjami życiowymi.

6. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA REALIZACYJNE STRATEGII

6.1. WARTOŚCI I ZASADY HORYZONTALNE

Realizacja założeń Strategii powinna uwzględniać zasady horyzontalne, wyznaczające akceptowany sposób myślenia, wartościujące metody działania oraz określające ramy, w których realizowana jest gminna polityka społeczna. Mają charakter przekrojowy, co oznacza, że powinny być obecne na wszystkich poziomach wdrażania strategii.

Zasada zrównoważonego rozwoju opiera się na założeniu, że prawo do zaspokojenia potrzeb i aspiracji rozwojowych pokoleń żyjących współcześnie powinno być realizowane bez ograniczania tego prawa dla kolejnych generacji. Oznacza to, że rozwój cywilizacyjny i gospodarczy nie powinien odbywać się kosztem nieodnawialnych zasobów oraz niszczenia środowiska, a proces postępujących zmian powinien zapewniać równowagę pomiędzy zaspokajaniem podstawowych potrzeb ludzkich a racjonalnym korzystaniem z zasobów naturalnych. Zrównoważony rozwój wymaga więc traktowania zasobów naturalnych jak ograniczonych zasobów gospodarczych oraz wykorzystywania kapitału przyrodniczego w sposób pozwalający na zachowanie funkcji ekosystemów w perspektywie długookresowej.

Zasada równości szans oznacza prawo wszystkich mieszkańców do równego (sprawiedliwego) dostępu do różnych życiowych możliwości, np. edukacji, kultury, rynku pracy. Z równością szans związany jest ściśle zakaz dyskryminacji (np. ze względu na płeć, wiek, wyznanie religijne czy narodowość) gwarantowany prawami człowieka. Jednakże równość szans idzie dalej, bowiem w obszarze planowania, realizacji i ewaluacji polityk publicznych zakłada włączenie *równościowej* perspektywy, czyli dokonywanie oceny wpływu tych polityk na warunki życia różnych grup społecznych, w szczególności kobiet i mężczyzn, osób niepełnosprawnych oraz innych grup marginalizowanych (ze względu na wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania itd). Zasada równości szans nakłada zatem obowiązek tworzenia przez władze publiczne warunków do równego uczestnictwa w życiu publicznym przez wszystkich mieszkańców.

Dobre rządzenie w różnych ujęciach i definicjach tej zasady odnosi się do dwóch kwestii: z jednej strony do funkcjonowania władz politycznych i administracji, a z drugiej – do włączania w procesy decyzyjne organizacji pozarządowych, grup społecznych oraz grup interesów. Urzeczywistnianie tej zasady powinno oznaczać m.in. zapewnienie transparentności działań instytucji rządowych, otwartość administracji na dialog z organizacjami społecznymi oraz nacisk na efektywność realizowanych polityk publicznych, zwłaszcza pod kątem ich celów.

Praktyczne zastosowanie omówionych wyżej reguł oznacza między innymi obowiązek włączania kobiet i mężczyzn oraz różnych grup wiekowych ludności do zespołów zadaniowych i ciał opiniodawczych; stałą weryfikację, czy realizowane działania nie utrwalają szkodliwych stereotypów oraz barier równości; uwzględnianie rozwiązań przyjaznych środowisku w działaniach podmiotów realizujących Strategię; ocenę, czy wdrażanie Strategii jest efektywne kosztowo; zapewnienie stałego dostępu do informacji publicznej w taki sposób, aby pozyskiwanie informacji przez obywateli nie wiązało się z nadmiernym nakładem czasu i pracy.

6.2. WIZJA I MISJA STRATEGII

Wizja wyraża pożądany stan przyszłości oraz pozytywny obraz funkcjonowania mieszkańców gminy jako indywidualnych osób, członków rodzin oraz lokalnej społeczności. Misja

natomiast daje odpowiedź na pytanie o to, do czego dąży wspólnota samorządowa i wyraża nadrzędny cel jej funkcjonowania.

Nakreślona niżej wizja zawiera ambitne, a jednocześnie uniwersalne założenia, dlatego też jej perspektywa wykracza poza horyzont czasowy Strategii. Ważne jest jednak, że wyraża ona akceptowalny kierunek zmian oraz podstawę do określenia celów strategicznych. W przyszłości może natomiast stanowić dobry punkt wyjścia do ewaluacji oraz aktualizacji założeń dokumentu strategicznego, bez potrzeby przyjmowania zupełnie nowej perspektywy poznawczej.

Z uwagi na wieloaspektowość funkcjonowania jednostki samorządu terytorialnego oraz szeroki zakres tematyczny Strategii, wizja i misja Gminy Łukta odnoszą się tylko do sfery społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania mieszkańców w rodzinach i lokalnej wspólnocie.

WIZJA

Gmina Łukta stanowi rozwijającą się wspólnotę samorządową, która zapewnia dobre warunki materialne, instytucjonalne i społeczne do życia oraz rozwoju mieszkańców i ich rodzin.

Mieszkańcy są w dobrej kondycji fizycznej i psychicznej, dbają o swoje zdrowie oraz prowadzą aktywny tryb życia bez nałogów. Są zaradni, samodzielni, przedsiębiorczy, aktywni zawodowo i społecznie. Chętnie podejmują inicjatywę. Biorą odpowiedzialność za siebie i własne życie, a także za swoich najbliższych. Posiadają dostateczne warunki materialne do zaspokojenia podstawowych potrzeb swoich i swojej rodziny. Potrafią sobie radzić również w trudnych momentach, a kiedy wymaga tego sytuacja chętnie korzystają ze wsparcia specjalistów. Chcą się rozwijać, kształcić, podejmować nowe wyzwania. Wchodząc na rynek pracy mają kompetencje, które odpowiadają aktualnemu zapotrzebowaniu, doświadczenie oraz cechy indywidualne, dzięki którym są atrakcyjni dla potencjalnych pracodawców. Wykazują wysoką gotowość do podejmowania zatrudnienia lub prowadzenia własnej firmy. Praca zawodowa stanowi dla osób i rodzin nie tylko źródło utrzymania, ale także przestrzeń do kontaktów społecznych i samorealizacji.

Rodziny prawidłowo wypełniają funkcje opiekuńcze i wychowawcze, są zaradne i samodzielne, funkcjonują w dobrych warunkach socjalno-bytowych. Zapewniają swoim członkom odpowiednią opiekę i wychowanie, a także stymulują ich do wszechstronnego rozwoju. Poprawne relacje pomiędzy rodzicami, dziećmi i innymi dorosłymi członkami rodziny oparte są na wzajemnym szacunku, zaufaniu, szczerości i odpowiedzialności, stanowiąc podstawę do pomnażania kapitału życiowego niezbędnego do wypełniania ról społecznych. Świadomie kształtują swoje relacje wewnętrzne oraz kontakty z otoczeniem, wiedzą jak zapobiegać sytuacjom problemowym, a także mają wsparcie w przypadku ich wystąpienia. Młodzież zamieszkująca gminę jest przygotowana do wyzwań dorosłego życia, przede wszystkim do efektywnego pełnienia ról rodzinnych, społecznych i zawodowych.

Osoby starsze, niepełnosprawne i chorujące są aktywnymi uczestnikami życia społecznego, w różnych jego sferach, w tym zawodowej i edukacyjnej. Charakteryzuje je możliwie największa samodzielność, kreatywność, inicjatywa oraz chęć do działania. Czują się potrzebne rodzinie i społeczeństwu, wykazują inicjatywę, odkrywają oraz realizują swoje pasje. Są wspierane przez lokalną społeczność, której również mogą wiele dać:

doświadczenie, pomoc, pomysły, wiedzę i swój czas. Osoby, którym stan zdrowia nie pozwala na podejmowanie aktywności – zwłaszcza ciężko i przewlekle chorujące, w tym psychicznie – żyją w godnych warunkach i mają zapewnioną należytą opiekę.

Społeczność lokalna jest zintegrowana, świadoma i aktywna. Charakteryzuje ją otwartość na potrzeby członków, szczególnie tych, którzy znajdują się w najtrudniejszej sytuacji. Mieszkańcy posiadają odpowiednie kompetencje, wiedzę i umiejętności, aby pełnić rolę kreatorów rzeczywistości w swojej miejscowości i gminie. Tworzą grupy nieformalne i organizacje pozarządowe oraz partycypują we władzy na lokalnym szczeblu. Społeczność ma wysokie poczucie bezpieczeństwa, charakteryzuje się niską skalą dysfunkcji takich jak przemoc w rodzinie, uzależnienia czy przestępczość.

MISJA

Gmina Łukta wspiera mieszkańców w dążeniach do lepszego wypełniania ról rodzinnych i społecznych, poprawy sytuacji materialno-bytowej oraz rozwoju osobistego, poprzez kreowanie korzystnych warunków dla aktywności zawodowej, społecznej, edukacyjnej, zdrowotnej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej. Szczególnie istotna jest aktywna integracja osób doświadczających trudności życiowych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Władze oraz jednostki organizacyjne i pomocnicze gminy realizują misję w partnerskiej współpracy z przedsiębiorcami, sektorem ekonomii społecznej oraz mieszkańcami.

Z tak nakreślonej wizji oraz misji samorządu gminy wynikają cele i kierunki działań, których realizacja przyczyni się do wprowadzenia oczekiwanych zmian w sferze społecznej.

7. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Część wdrożeniowa *Strategii rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Łukta na lata 2018-2026* została usystematyzowana w formie obszarów, w ramach których określono cele strategiczne i szczegółowe. Każdy z nich dotyczy innego wycinka rzeczywistości społecznej, w którym funkcjonują osoby, rodziny i lokalna społeczność, jednakże są one ze sobą ściśle powiązane i służą realizacji wizji i misji rozwoju społecznego gminy. W związku z tym, wszystkie należy rozpatrywać łącznie, uwzględniając to, że wdrożenie założeń jednego z nich będzie miało istotny wpływ na powodzenie pozostałych.

Rysunek 4. Główne obszary zainteresowania gminnej polityki społecznej

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE.

W ramach każdego obszaru określono katalog proponowanych działań, uwzględniających oddziaływanie na całą społeczność gminy oraz na wybrane grupy, zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społeczno-zawodowym. Są to przede wszystkim:

- rodziny z dziećmi (w szczególności niepełne i wielodzietne), doświadczające problemów opiekuńczo-wychowawczych oraz trudności w zapewnieniu odpowiednich warunków socjalno-bytowych, charakteryzujące się biernością zawodową i społeczną, a także dotknięte lub zagrożone dysfunkcjami takimi jak przemoc w rodzinie, uzależnienia, przestępczość;
- dzieci i młodzież bez względu na status społeczny i poziom zamożności ich rodzin, z uwagi na szczególne zagrożenie problemami takimi jak ubóstwo, bezrobocie, brak odpowiednich perspektyw życiowych, uzależnienia (zwłaszcza od alkoholu, dopalaczy, komputera, internetu oraz telefonów komórkowych) i inne zachowania autodestrukcyjne;
- osoby starsze, niepełnosprawne i/lub ciężko, przewlekle chorujące, zwłaszcza te, które posiadają niewielkie dochody (np. w postaci emerytury lub renty), zaś w swoich środowiskach są osamotnione;

- osoby znajdujące się w sytuacjach skrajnych (pod względem egzystencjalnym), w szczególności z powodu uzależnień, bezdomności, pobytu w zakładzie karnym, zdarzeń losowych¹⁴;
- społeczności poszczególnych wsi czy sołectw, ze względu na niski poziom aktywności i zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne, deficyt wiedzy, umiejętności i postaw w różnych obszarach (np. zdrowie, bezpieczeństwo), a także niedostateczny rozwój sektora ekonomii społecznej w gminie.

Zdefiniowane wyżej obszary oddziaływań przekładają się na zaplanowane w ramach Strategii kierunki niezbędnych działań, które integrują zasoby, kompetencje i zadania z zakresu:

- pomocy społecznej,
- rynku pracy,
- edukacji,
- zdrowia,
- mieszkalnictwa,
- bezpieczeństwa publicznego,
- kultury,
- sportu i rekreacji.

Należy podkreślić, iż strategia rozwiązywania problemów społecznych nie jest dokumentem przypisanym tylko i wyłącznie do kompetencji Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukcie, lecz uwzględnia również potencjał i zadania innych lokalnych aktorów instytucjonalnych i społecznych. Jeżeli zatem nie uda się zintegrować działań w wielu różnych obszarach życia w gminie, to nie będzie możliwe skuteczne zrealizowanie celów założonych w Strategii.

OBSZAR 1. ROZWÓJ KAPITAŁU LUDZKIEGO

Kapitał ludzki stanowi synergię zasobów: kompetencji, zdrowia oraz energii do działania, którymi dysponują poszczególni mieszkańcy oraz cała wspólnota gminna. Kompetencje to nic innego jak wiedza, umiejętności i postawy wyróżniające człowieka na płaszczyźnie zawodowej, społecznej oraz rodzinnej. Z kolei zdrowie to stan fizycznego, umysłowego i społecznego dobrostanu (dobrego samopoczucia) osoby, a nie tylko całkowity brak choroby czy niepełnosprawności. Pojęcie to łączy w sobie kilka ważnych kwestii:

- a) prawidłowe funkcjonowanie organizmu, jego układów i narządów (zdrowie fizyczne);
- b) zdolność do rozpoznawania emocji, wyrażania ich w odpowiedni sposób, umiejętność radzenia sobie ze stresem, lękiem, depresją czy agresją (zdrowie emocjonalne);
- c) zdolność do logicznego, jasnego myślenia (zdrowie umysłowe);
- d) zdolność do nawiązywania, podtrzymywania i rozwijania prawidłowych relacji z innymi ludźmi (zdrowie społeczne).

Wymienione wyżej aspekty sprzyjają wypełnianiu różnorodnych ról życiowych, efektywnemu działaniu, realizacji codziennych zadań, a także podejmowaniu nowych wyzwań przez mieszkańców – bez względu na płeć, wiek, poziom sprawności organizmu czy status ekonomiczny. Z tego powodu rozwój kapitału ludzkiego jest jednym z głównych warunków poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej w gminie Łukta.

¹⁴ Analizując statystyki należy stwierdzić, iż nie są to sytuacje częste, niemniej ze względu na ich szczególny charakter, służby społeczne powinny być przygotowane do ich diagnozowania i rozwiązywania, a także do przeciwdziałania ich wystąpieniu.

Cel strategiczny 1.

Wzmacnianie zdolności mieszkańców gminy do efektywnego funkcjonowania na rynku pracy oraz w społeczeństwie.

Cele szczegółowe:

- 1.1. Pobudzanie aktywności zawodowej oraz rozwoju przedsiębiorczości społecznej na terenie gminy.
- 1.2. Rozwijanie kompetencji sprzyjających samodzielności oraz zaradności życiowej.
- 1.3. Stymulowanie postaw i zachowań umożliwiających utrzymanie jak najdłużej zdrowia oraz sprawności.
- 1.4. Przeciwdziałanie występowaniu skrajnych sytuacji bytowych oraz zachowań autodestrukcyjnych.

Kierunki działań:

1. Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy i innymi instytucjami rynku pracy w zakresie aktywizacji zawodowej mieszkańców gminy, w szczególności poprzez:
 - udostępnianie informacji o wolnych miejscach pracy,
 - doradztwo zawodowe i pośrednictwo pracy,
 - szkolenia i kursy zawodowe,
 - uzupełnienie lub podniesienie poziomu wykształcenia formalnego,
 - staże, prace społecznie użyteczne, roboty publiczne.
2. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości lokalnej oraz powstawania nowych miejsc pracy w oparciu o pomoc merytoryczną (szkolenia i doradztwo), dotacje dla osób zakładających działalność gospodarczą, pożyczki i poręczenia.
3. Wzmacnianie sektora ekonomii społecznej na terenie gminy, w szczególności poprzez wdrażanie następujących działań:
 - utworzenie i prowadzenie Klubu Integracji Społecznej i/lub Młodzieżowego Klubu Integracji Społecznej realizującego kompleksowy program reintegracji społeczno-zawodowej, służący rozwijaniu kompetencji niezbędnych do samodzielnego świadczenia pracy oraz pełnienia ról społecznych w miejscu pracy oraz zamieszkania;
 - akcje informacyjno-promocyjne na temat ekonomii społecznej (spotkania, debaty, materiały w prasie itp.);
 - ułatwianie dostępu do usług animacyjnych, doradztwa i szkoleń dla osób zakładających lub prowadzących podmioty ekonomii społecznej, zwłaszcza tych, które zamierzają ekonomizować swoją działalność;
 - promowanie możliwości uzyskania wsparcia merytorycznego (szkolenia, doradztwo, opiekun biznesowy) i finansowego (dotacje, wsparcie pomostowe) przez osoby oraz grupy inicjatywne zakładające przedsiębiorstwo społeczne (np. w formie spółdzielni socjalnej, fundacji lub stowarzyszenia);
 - utworzenie na terenie gminy Zakładu Aktywności Zawodowej, służącego rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami.

4. Wspieranie mieszkańców gminy w zakresie nabywania umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, a także rozwiązywania problemów socjalno-bytowych i finansowych, realizowane w szczególności poprzez pracę socjalną oraz spotkania ze specjalistami.
5. Organizacja zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych (np. edukacyjnych, artystycznych, sportowych), konkursów, wycieczek, obozów edukacyjnych, projektów wymiany międzynarodowej, akcji wolontariatu itp., służących rozwijaniu wśród dzieci i młodzieży ważnych kompetencji oraz odpowiednich postaw¹⁵.
6. Wspieranie rozwoju różnorodnych form aktywizacji i wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych (np. klub seniora, dzienny dom pobytu, środowiskowy dom samopomocy), stymulujących ich intelektualną, psychiczną i fizyczną sprawność poprzez zajęcia rozwijające pasje i zainteresowania, wyjazdy kulturalne, wycieczki, zajęcia sportowo-rekreacyjne oraz wizyty studyjne.
7. Wdrażanie programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych dotyczących uzależnień od substancji psychoaktywnych, uzależnień behawioralnych (w szczególności cyberuzależnień), innych zachowań ryzykownych oraz przemocy w szkołach.
8. Podejmowanie oddziaływań wobec osób uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu, mających na celu motywowanie ich do podjęcia terapii lub udziału w programach wspierających dalsze zdrowienie i pozostanie w abstynencji.
9. Promocja wśród mieszkańców zdrowego i aktywnego stylu życia bez nałogów poprzez m.in. włączanie tematyki zdrowia do programów imprez lokalnych, publikację w mediach, organizację spotkań ze specjalistami (np. z lekarzami, dietetykiem), a także ułatwianie dostępu do badań profilaktycznych.

Okres realizacji działań: 2018-2026 (działania ciągłe)

Podmioty zaangażowane:

- Urząd Gminy w Łukcie, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łukcie, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, gminne placówki oświatowe, Gminny Ośrodek Kultury w Łukcie, Gminna Biblioteka Publiczna w Łukcie, sołectwa;
- Powiatowy Urząd Pracy w Ostródzie, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostródzie, powiatowe placówki oświatowe, Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Ostródzie, Komenda Powiatowa Policji w Ostródzie, Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Ostródzie;
- niepubliczne instytucje rynku pracy, instytucje otoczenia biznesu,
- Lokalna Grupa Działania - Stowarzyszenie Kraina Drwęcy i Pasłęki, Fundacja Rozwoju Regionu Łukta;
- Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Elblągu oraz działający w jego strukturze Inkubator Przedsiębiorczości Społecznej w Ostródzie;
- Centrum Wsparcia Organizacji Pozarządowych w Ostródzie;
- organizacje pozarządowe i inne podmioty ekonomii społecznej;
- banki i inne instytucje finansowe, zakłady opieki zdrowotnej, media lokalne.

¹⁵ Edukacja dzieci i młodzieży powinna być zorientowana przede wszystkim na kształcenie kompetencji kluczowych, pobudzanie kreatywności, kooperacji i przedsiębiorczości, a także rozwój umiejętności osobistych, społecznych i obywatelskich.

Proponowane wskaźniki monitoringu:

- Liczba mieszkańców gminy, w podziale na kobiety i mężczyzn, zarejestrowanych jako osoby bezrobotne (wg stanu na koniec roku), z uwzględnieniem osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy oraz według ustalonych profili pomocy (*źródło danych: PUP Ostróda*).
- Liczba mieszkańców gminy (świadczeniobiorców, rodzin i osób w rodzinach) korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia (*GOPS*).
- Liczba podmiotów gospodarczych mających siedzibę na terenie gminy, w tym w formie jednoosobowej działalności gospodarczej, spółdzielni socjalnej oraz organizacji pozarządowej prowadzącej działalność gospodarczą (*GUS, KRS*).
- Liczba nowoutworzonych podmiotów ekonomii społecznej (*GUS, KRS*).
- Liczba mieszkańców gminy, którzy ukończyli różne formy aktywizacji zawodowej oraz podjęli zatrudnienie lub działalność na własny rachunek, w tym w ramach ekonomii społecznej (*PUP, GOPS, OWES/IPS, LGD*).
- Liczba zorganizowanych wydarzeń (np. szkoleń, spotkań informacyjnych) promujących ekonomię społeczną na terenie gminy (*UG, GOPS, OWES/IPS*).
- Liczba dzieci i młodzieży uczęszczającej na zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne, (*placówki oświatowe, instytucje kultury i inne podmioty prowadzące zajęcia*).
- Liczba działających na terenie gminy podmiotów zapewniających pomoc i wsparcie osobom starszym oraz niepełnosprawnym; liczba osób korzystających z ich usług (*podmioty prowadzące placówki*).
- Liczba wydarzeń z zakresu edukacji prozdrowotnej, promujących zdrowy, aktywny styl życia bez nałogów (*podmioty prowadzące, media lokalne*).
- Liczba zrealizowanych programów edukacyjno-profilaktycznych, liczba ich uczestników (*placówki prowadzące*).
- Liczba osób, z którymi GKRPA przeprowadziła rozmowy motywacyjne.
- Liczba wniosków GKRPA do sądu rejonowego w sprawie postanowienia o przymusowym leczeniu odwykowym.
- Liczba osób uzależnionych i współuzależnionych, które podjęły leczenie (*ośrodki terapii*).

OBSZAR 2. POPRAWA FUNKCJONOWANIA RODZIN

Rodzina stanowi podstawową i naturalną grupę społeczną, na której opiera się funkcjonowanie społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków, zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań i zdolności). Rodzina wypełnia szereg funkcji, m.in. opiekuńczą, wychowawczą, materialno-ekonomiczną oraz emocjonalno-ekspresyjną.

Źródłem wykluczenia społecznego rodzin są bariery i trudności, które ujemnie wpływają na jej funkcjonowanie, m.in.: niedobór kompetencji rodzicielskich, niezaradność życiowa rodziców, bezrobocie, ubóstwo materialne, rozpad więzi rodzinnych, łatwy dostęp do substancji psychoaktywnych, uzależnienia, przemoc wobec członków rodziny, a także negatywne wzorce płynące z otoczenia. Deprywacja ważnych potrzeb oraz deficyty

uczestnictwa w różnych sferach życia społecznego kumulują się, co z czasem skutkuje niemożnością samodzielnego, efektywnego funkcjonowania zarówno danej rodziny jak i poszczególnych jej członków.

Z wyżej wymienionych powodów istotne jest wzmacnianie kompetencji członków rodzin, sprzyjających prawidłowemu wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz kształtowaniu pozytywnych relacji w rodzinach, przeciwdziałanie sytuacjom trudnym i kryzysom, a także ustawiczne doskonalenie systemu wsparcia oraz specjalistycznej pomocy udzielanej rodzinom doświadczającym problemów opiekuńczo-wychowawczych i dysfunkcji.

Cel strategiczny 2.

Wzmacnianie zdolności rodzin do poprawnego wypełniania podstawowych zadań, zwłaszcza w sferze opieki oraz wychowania dzieci.

Cele szczegółowe:

- 2.1. Wzrost kompetencji rodziców i opiekunów w zakresie wychowania dzieci oraz opieki nad osobami niesamodzielnymi (starszymi, przewlekle chorymi, osobami z niepełnosprawnościami).
- 2.2. Wzmacnianie pozytywnych relacji oraz poczucia stabilności i bezpieczeństwa w rodzinach.
- 2.3. Poprawa dostępu osób i rodzin, w szczególności doświadczających dysfunkcji i problemów opiekuńczo-wychowawczych, do specjalistycznej pomocy.
- 2.4. Zmniejszanie częstości występowania sytuacji trudnych, w tym przemocy domowej i kryzysów.

Kierunki działań:

- 1) Realizacja na terenie gminy akcji społecznych (w tym poprzez udział w kampaniach ogólnopolskich i regionalnych) oraz różnorodnych form edukacji służących podnoszeniu świadomości rodzicielskiej, nabywaniu kompetencji związanych z pełnieniem ról rodzinnych oraz opieką nad osobami o ograniczonej samodzielności (np. zajęcia w ramach „Szkoły dla rodziców i wychowawców”, spotkania ze specjalistami, broszury informacyjne).
- 2) Inicjowanie współpracy placówek oświatowych z rodzicami dzieci uczęszczających do szkół w kierunku większego włączenia ich w życie społeczności szkolnej oraz pedagogizacji rodziców (np. w zakresie ich roli wychowawczej, potrzeb psychicznych dziecka, znaczenia wspólnego spędzania czasu, stosowania kar i pochwał oraz świadomości zagrożeń dla rozwoju dzieci).
- 3) Rozwój usług opieki nad dziećmi do 5 roku życia w różnych formach (np. żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie, punkty przedszkolne), ułatwiających godzenie obowiązków zawodowych z pełnieniem ról rodzinnych, zwłaszcza przez kobiety mające trudności z powrotem lub wejściem na rynek pracy w związku z urodzeniem i wychowywaniem dziecka.
- 4) Promocja i realizacja programów edukacyjnych i profilaktycznych w zakresie dbania o zdrowie dziecka, w tym m.in. badań profilaktycznych, szczepień ochronnych, odżywiania, profilaktyki stomatologicznej, zapobiegania wadom postawy.

- 5) Wczesna diagnoza środowisk rodzinnych pod kątem zagrożenia dysfunkcjami, obejmująca interdyscyplinarne procesy służące rozpoznaniu problemów oraz zaplanowaniu adekwatnych działań zaradczych.
- 6) Zapewnienie wsparcia dla rodzin doświadczającym trudności w sprawach socjalno-bytowych i/lub wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w tym dla rodzin opiekujących się osobą niesamodzielną (z powodu podeszłego wieku, niepełnosprawności lub ciężkiej, przewlekłej choroby), poprzez organizację:
 - pracy socjalnej;
 - asystentury rodzinnej;
 - pomocy rodzin wspierających i wolontariuszy;
 - klubów/grup samopomocowych;
 - placówek wsparcia dziennego dla rodzin, działających w formie opiekuńczej, specjalistycznej lub pracy podwórkowej.
- 7) Organizacja usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, dla osób, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy ze strony innych, a są jej pozbawione (np. ze względu na samotność albo wtedy, gdy rodzina i krewni wspólnie nie zamieszkują nie mogą takiej pomocy zapewnić).
- 8) Umożliwianie dostępu do poradnictwa specjalistycznego (np. prawnego, psychologicznego, pedagogicznego) oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, osobami dorosłymi i całymi rodzinami, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych (bez względu na posiadany dochód), w tym doświadczających przemocy domowej oraz uzależnień.
- 9) Upowszechnianie informacji na temat możliwości uzyskania pomocy przez osoby uzależnione i ich rodziny, a także przez sprawców i ofiary przemocy w rodzinie, za pośrednictwem np. mediów, materiałów drukowanych, spotkań ze specjalistami.
- 10) Udzielanie rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej pomocy finansowej i rzeczowej, w tym w formie dożywiania dzieci uczęszczających do szkół.
- 11) Inicjowanie programów na rzecz zwiększania dostępu rodzin do mieszkań dobrej jakości, w tym mieszkań komunalnych, lokali socjalnych oraz mieszkań chronionych, a także prewencji przed utratą mieszkania, eksmisją i bezdomnością.
- 12) Współpraca GOPS z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w zakresie rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym zadań dotyczących organizacji pieczy zastępczej oraz działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny naturalnej.
- 13) Upowszechnianie nowych metod i narzędzi pracy, np. terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach, Konferencji Grupy Rodzinnej, coachingu rodzinnego, mediacji, jak również rozwiązań zapobiegających wypaleniu zawodowemu pracowników służb społecznych takich jak pomoc psychologiczna, superwizja.

Okres realizacji działań: 2018-2026 (działania ciągłe)

Podmioty zaangażowane:

- Urząd Gminy w Łukcie, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łukcie, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, gminny zespół interdyscyplinarny, gminne

placówki oświatowe, Gminny Ośrodek Kultury w Łukcie, Gminna Biblioteka Publiczna w Łukcie, sołectwa;

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ostródzie, Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Ostródzie, Komenda Powiatowa Policji w Ostródzie;
- parafie, organizacje pozarządowe i inne podmioty ekonomii społecznej;
- zakłady opieki zdrowotnej;
- media lokalne.

Wskaźniki monitoringu:

- Liczba mieszkańców gminy (świadczeniobiorców, rodzin i osób w rodzinach) objętych pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, potrzeby ochrony macierzyństwa, w tym wielodzietności (*źródło danych: GOPS*).
- Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych wsparciem pracownika socjalnego (*GOPS*).
- Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny (*GOPS*).
- Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy rodzin wspierających i wolontariuszy; grup samopomocowych; placówek wsparcia dziennego dla rodzin; poradnictwa specjalistycznego (*GOPS*).
- Liczba osób, które uczestniczyły w zajęciach „Szkoły dla rodziców i wychowawców” lub podobnych formach edukacji.
- Liczba działających na terenie gminy form opieki i wychowania dzieci do 5 roku życia oraz liczba dzieci korzystających (*placówki prowadzące*).
- Liczba dzieci z terenu gminy umieszczonych w pieczy zastępczej (*GOPS, PCPR*).
- Liczba dzieci, które po pobycie w pieczy zastępczej powróciły do rodziny biologicznej (*GOPS, PCPR*).
- Liczba mieszkań komunalnych oraz lokali socjalnych będących w zasobie gminy (*urząd gminy*).
- Liczba osób oczekujących na mieszkanie komunalne lub lokal socjalny.
- Liczba mieszkań chronionych prowadzonych przez samorząd lub podmioty niepubliczne np. organizacje pożytku publicznego (*podmioty prowadzące*).
- Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych (w tym specjalistycznych) w miejscu zamieszkania (*GOPS*).
- Liczba przeprowadzonych przez policję interwencji domowych, w tym liczba interwencji, w trakcie których stwierdzono przemoc w rodzinie (*KPP w Ostródzie*).
- Liczba założonych Niebieskich Kart przekazanych do rozpatrzenia przez zespół interdyscyplinarny (*GZI*).

OBSZAR 3. ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

Społeczność lokalna stanowiąca jest przez trzy główne aspekty: 1) terytorialny, wyrażający się w położeniu geograficznym; 2) społeczny, na który składają się więzi pomiędzy członkami oraz 3) psychiczny, obejmujący przede wszystkim tożsamość mieszkańców. Jest to przestrzeń aktywności ludzi, dzięki której mogą rozwijać się, mieć udział w podejmowaniu decyzji ważnych dla wspólnoty, a także rozwiązywać problemy dotyczące ich miejscowości, sołectwa lub całej gminy. O tym, na ile społeczność jest w stanie uczestniczyć w kształtowaniu jakości

życia, decyduje poziom kapitału społecznego, czyli wzajemnego zaufania, umiejętności i gotowości do współdziałania, a także funkcjonowania sieci powiązań (grup nieformalnych i organizacji) ukierunkowanych na dobro wspólne, a nie tylko interes prywatny pojedynczych osób.

Zważywszy na to, że wysoko rozwinięty kapitał ludzki nie jest wystarczający do tego, aby cała wspólnota samorządowa funkcjonowała efektywnie, jednym z kluczowych obszarów strategii powinny być działania na rzecz pobudzania oddolnej aktywności oraz dbałości mieszkańców o otoczenie, wzmacnianie zaufania i gotowości do współpracy, a także kreowania warunków sprzyjających partycypacji obywatelskiej.

Cel strategiczny 3.

Kreowanie rozwoju aktywnej, świadomej i zaangażowanej wspólnoty lokalnej.

Cele szczegółowe:

- 3.1. Zwiększenie świadomości społecznej w różnych dziedzinach życia.
- 3.2. Rozwój oddolnej aktywności na rzecz rozwiązywania problemów społecznych.
- 3.3. Tworzenie przestrzeni aktywności osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących.
- 3.4. Kształtowanie warunków sprzyjających partycypacji obywatelskiej.

Kierunki działań:

1. Rozwój i modernizacja obiektów służących aktywności społecznej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej ludności, w tym w szczególności świetlic wiejskich jako miejsc, wokół których może organizować się społeczność lokalna.
2. Realizacja programów edukacyjnych służących podnoszeniu wiedzy oraz kształtowaniu odpowiednich postaw społecznych w zakresie ochrony środowiska i dbałości o otoczenie życia, bezpieczeństwa publicznego, a także wiedzy prawnej, obywatelskiej i ekonomicznej.
3. Organizacja oraz promocja uroczystości i imprez kultywujących lokalne tradycje oraz zwyczaje z okazji świąt narodowych, religijnych, ważnych rocznic i innych okazji, w sposób uwzględniający zaangażowanie młodzieży, dorosłych oraz osób starszych w planowanie i realizację tych wydarzeń.
4. Organizowanie społeczności lokalnej poprzez środowiskową pracę socjalną, animację społeczną, a także wspieranie liderów społecznych, grup nieformalnych oraz zorganizowanych form aktywności mieszkańców (np. działalności stowarzyszeń, klubów seniora, kół gospodyń wiejskich).
5. Realizacja akcji i imprez lokalnych służących integracji oraz przełamywaniu stereotypów dotyczących osób starszych, chorych i niepełnosprawnych wśród społeczeństwa, służących kształtowaniu odpowiednich zachowań i stylu życia.
6. Upowszechnianie pomocy sąsiedzkiej oraz wolontariatu, w szczególności na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych, chorujących i innych grup potrzebujących wsparcia, a także zaangażowanie tych osób w inicjatywy lokalne.
7. Współpraca merytoryczna i finansowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

służąca poprawie dostępności usług społecznych oraz zaangażowaniu obywateli w rozwój lokalny.

8. Wykorzystywanie różnych form konsultacji społecznych z mieszkańcami (spotkania otwarte, debaty, warsztaty obywatelskie, badania ankietowe) przy podejmowaniu przez władze gminy decyzji w sprawach ważnych dla społeczności, w sposób stwarzający warunki do powszechnego w nich uczestnictwa osób fizycznych i organizacji pozarządowych.
9. Tworzenie zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym w zakresie planowania strategicznego oraz realizacji zadań publicznych przez samorząd gminy, angażujących lokalnych liderów i mieszkańców – w szczególności młodzież i osoby starsze (np. w formie młodzieżowej rady gminy, gminnej rady seniorów).
10. Uwzględnianie w działaniach samorządu potrzeby znoszenia przestrzennych barier dostępu, w szczególności poprzez organizowanie wydarzeń i projektów w różnych lokalizacjach (jak najbliżej miejsca zamieszkania uczestników) lub z zapewnieniem możliwości dojazdu (zwłaszcza dla osób starszych oraz niepełnosprawnych).

Okres realizacji działań: 2018-2026 (działania ciągłe)

Podmioty zaangażowane:

- Urząd Gminy w Łukcie, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łukcie, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, gminny zespół interdyscyplinarny, gminne placówki oświatowe, Gminny Ośrodek Kultury w Łukcie, Gminna Biblioteka Publiczna w Łukcie, sołectwa;
- Komenda Powiatowa Policji w Ostródzie, Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej Ostródzie, jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej;
- Lokalna Grupa Działania – Stowarzyszenie Kraina Drwęcy i Pastęki;
- Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Elblągu oraz działający w jego strukturze Inkubator Przedsiębiorczości Społecznej w Ostródzie;
- Centrum Wsparcia Organizacji Pozarządowych w Ostródzie;
- organizacje pozarządowe i kościelne, podmioty ekonomii społecznej;
- media lokalne.

Wskaźniki monitoringu:

- Liczba nowoutworzonych lub zmodernizowanych obiektów służących aktywności społecznej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej ludności (*źródło danych: urząd gminy*).
- Liczba aktywnych organizacji pozarządowych mających siedzibę na terenie gminy.
- Liczba działających grup nieformalnych (np. klub seniora, KGW).
- Wartość środków finansowych z budżetu gminy przekazanych na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe oraz podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie; liczba zrealizowanych zadań (*urząd gminy*).
- Liczba przeprowadzonych konsultacji społecznych – ze wskazaniem form oraz liczby ich uczestników (*jednostki organizacyjne gminy*).
- Liczba nowoutworzonych oraz działających zespołów o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym; liczba osób wchodzących w ich skład, w tym liczba członków reprezentujących sektor obywatelski i przedsiębiorców (*urząd gminy*).

- Liczba zrealizowanych inicjatyw na rzecz integracji osób starszych, chorych, niepełnosprawnych i innych grup potrzebujących wsparcia (*podmioty realizujące*).

Zaproponowane we wszystkich trzech obszarach kierunki działań strategicznych nie zostały uporządkowane w sposób hierarchiczny (posiadają zbliżoną wagę). Ponadto mają one w dużej mierze charakter ciągły i wieloetapowy, a ich realizacja będzie odbywać się w pełnym horyzoncie czasowym Strategii. W związku z tym odstąpiono od opracowania odrębnego, szczegółowego harmonogramu.

Zadania strategiczne będą wdrażane w zależności od aktualnych możliwości organizacyjnych i finansowych gminy i jej partnerów, w sposób uwzględniający zdiagnozowane konkretne potrzeby mieszkańców. Należy również pamiętać, że zaproponowane działania nie stanowią katalogu zamkniętego, co oznacza, że jeżeli w toku realizacji pojawią się inne pomysły bądź zmienią się uwarunkowania (np. prawne, organizacyjne), powinny zostać wzięte pod uwagę również nowe opcje i możliwości realizacji celów określonych w Strategii.

8. ZARZĄDZANIE REALIZACJĄ STRATEGII

8.1. RAMY FORMALNO-PRAWNE

W świetle ustawy o pomocy społecznej, do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy nie tylko opracowanie strategii rozwiązywania problemów społecznych, ale również jej późniejsza realizacja. Znaczna część kierunków działań zaplanowanych w Strategii mieści się w zadaniach jednostek organizacyjnych gminy Łukta, Powiatu Ostródzkiego, organizacji pozarządowych i innych podmiotów, które są już skutecznie wdrażane. Jest tu jednak także sfera nowych pomysłów i rozwiązań, stanowiących odpowiedź na nasilające się problemy oraz nie zaspokojone w dostatecznym stopniu potrzeby mieszkańców.

Zasadniczą rolę w zakresie planowania oraz podejmowania decyzji strategicznych będą odgrywały władze Gminy Łukta – Wójt oraz Rada Gminy, natomiast instytucją koordynującą działania związane z wdrażaniem Strategii będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łukcie. Do zadań GOPS będą należały w szczególności:

- czynności operacyjne – ustalanie z interesariuszami bieżących potrzeb, podziału zadań i odpowiedzialności, a także uszczegóławianie zapisów strategii w postaci rocznych lub kilkuletnich programów wpisujących się w sferę pomocy i integracji społecznej;
- czynności monitorujące – regularny monitoring poziomu osiągnięcia celów i rezultatów oraz zakresu zrealizowanych działań;
- czynności informacyjno-konsultacyjne – przekazywanie władzom gminy, lokalnym partnerom i instytucjom współpracującym oraz mieszkańcom informacji na temat stanu wdrożenia Strategii, a także pozyskiwanie informacji zwrotnej w tym zakresie;
- czynności wnioskodawcze – przedkładanie władzom gminy oraz lokalnym partnerom stosownych wniosków oraz rekomendacji dotyczących decyzji i działań korygujących wdrażanie Strategii oraz aktualizacji dokumentu.

Zakłada się jednak, że GOPS nie będzie działał w pojedynkę, tylko otrzyma wsparcie **Zespołu roboczego ds. wdrażania i monitoringu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych**. Organ ten zostanie powołany zarządzeniem Wójta Gminy Łukta jako ciało o charakterze inicjatywnym, konsultacyjnym i opiniodawczym, spośród przedstawicieli kluczowych podmiotów polityki społecznej. Do zadań Zespołu zadaniowego będzie należało podejmowanie działań wspierających merytorycznie proces wdrażania Strategii, w szczególności poprzez:

- 1) pozyskiwanie, analizę oraz wymianę informacji na temat problemów i potrzeb społecznych w zakresie objętym Strategią;
- 2) udział w opracowywaniu gminnych programów pomocy społecznej i innych dokumentów służących realizacji Strategii;
- 3) śledzenie i ocenę wpływu uwarunkowań zewnętrznych, np. zmian prawa, procesów ekonomicznych czy zjawisk społeczno-kulturowych, na aktualność założeń Strategii;
- 4) przygotowanie raportów monitoringowych zawierających informacje na temat stanu wdrożenia poszczególnych priorytetów;
- 5) przedkładanie wniosków i rekomendacji adresowanych do władz gminy oraz lokalnych partnerów.

Zarządzanie realizacją Strategii powinno być systemowe, elastyczne i otwarte na zmieniające się uwarunkowania, ponieważ strategia jest planem dostosowanym do dynamicznych czynników zewnętrznych i wewnętrznych, jednak w taki sposób, aby tam gdzie to możliwe, kształtować rzeczywistość społeczną w oparciu o wizję pożądaných zmian.

8.2. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA MONITORINGU

Monitoring stanowi proces gromadzenia oraz analizowania informacji ilościowych i jakościowych, służący odpowiedzi na pytania o to, co, kiedy i jak zostało zrealizowane, dzięki któremu można uchwycić różnice pomiędzy założeniami planu strategicznego a ich faktycznym wykonaniem, w dwóch zasadniczych obszarach:

- 1) rzeczowym (merytorycznym) – dotyczącym postępu realizacji działań pod względem osiągniętych efektów oraz terminowości wykonania;
- 2) finansowym – obejmującym zarządzanie środkami, przede wszystkim pod kątem efektywności wydatków.

Monitoring realizacji *Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Łukta na lata 2018-2026* będzie prowadzony nie rzadziej niż w okresach dwuletnich (za każde dwa zakończone lata kalendarzowe jej wdrażania). Przedmiotem monitoringu będą wskaźniki oparte na obiektywnych dowodach obrazujących stan założonych działań oraz osiągniętych rezultatów i celów. Ich katalog został przedstawiony w rozdziale siódmym w ramach obszarów realizacji Strategii. Ma on charakter otwarty. Jeżeli w procesie monitoringu zostanie zidentyfikowana potrzeba zmiany jego zakresu, możliwe jest wprowadzenie zmian i uzupełnień bez konieczności aktualizacji dokumentu – o ile będą one służyły lepszemu rozpoznaniu sytuacji społecznej oraz efektów wdrażania Strategii. Stosowną decyzję w tym zakresie podejmie Zespół ds. wdrażania i monitoringu strategii.

Wskaźniki odnoszą się do kierunków niezbędnych działań, które zostały przyporządkowane poszczególnym obszarom Strategii. Monitoringowi mogą podlegać również wskaźniki kontekstowe, pokazujące ogólną sytuację społeczną gminy, mające charakter komplementarny wobec wskaźników realizacji działań. Ich analiza pozwoli spojrzeć na proces realizacji Strategii w odniesieniu do sytuacji w gminie.

Raporty z monitoringu powinny zawierać w szczególności:

- opis uwarunkowań i przebieg procesu monitorowania Strategii;
- ocenę wpływu uwarunkowań zewnętrznych, np. zmian prawa, procesów ekonomicznych czy zjawisk społeczno-kulturowych, na aktualność założeń Strategii;
- ogólną charakterystykę bieżącej sytuacji społeczno-ekonomicznej Gminy;
- prezentację obszarów i celów Strategii, zrealizowanych wskaźników wdrażania, a także opis zrealizowanych działań pod względem jakościowym i ilościowym;
- wnioski i rekomendacje.

Zaleca się, aby raporty z monitoringu były opracowywane do końca czerwca roku następującego po okresie sprawozdawczym, a następnie przedkładane Wójtowi i Radzie Gminy.

8.3. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII

Realizacja kierunków działań zaplanowanych w *Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Łukta na lata 2018-2026* będzie wymagała odpowiednich zasobów finansowych. Jednym z podstawowych źródeł finansowania będzie budżet gminy, w zakresie działań realizowanych przez jednostki organizacyjne i pomocnicze w ramach swoich

podstawowych, statutowych zadań. Pewien zakres działań jest ponadto możliwy do realizacji komplementarnie lub nawet wspólnie przez Samorząd Gminy, Powiatu Ostródzkiego, Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz inne jednostki – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień.

Środki na realizację zadań będą pochodzić również z budżetu państwa (subwencje ogólne, dotacje celowe), Funduszy Europejskich, a także ze źródeł prywatnych. Katalog podstawowych źródeł finansowania został przedstawiony poniżej:

- 1) Budżet gminy,
- 2) Budżet państwa – subwencje ogólne, dotacje, programy rządowe i programy ministerstw, w tym m.in.:
 - Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
 - Gminne programy aktywizacji społeczno-zawodowej na rzecz budownictwa socjalnego,
 - Resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 MALUCH,
 - Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej,
 - Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu – nowy wymiar 2020,
 - Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020,
 - Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020.
- 3) Fundusze Europejskie
 - Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, w szczególności osie priorytetowe 10) Regionalny rynek pracy i 11) Włączenie społeczne.
 - Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.
- 4) Środki prywatne:
 - Fundacje (np. Fundacja im. Stefana Batorego, Fundacja Bankowa im. Leopolda Kronenberga, Fundacja PZU, Fundacja Orange, Fundacja Aviva),
 - środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego,
 - darowizny,
 - zbiórki publiczne,
 - środki od sponsorów.

Wskazane wyżej źródła pozyskania środków na realizację zadań zaplanowanych w Strategii są dostępne dla różnych podmiotów, w tym jednostek samorządu terytorialnego czy organizacji pozarządowych. Nieodzowna będzie więc współpraca i generowanie potencjału w postaci partnerstw międzysektorowych.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy
Marta Drozdowska